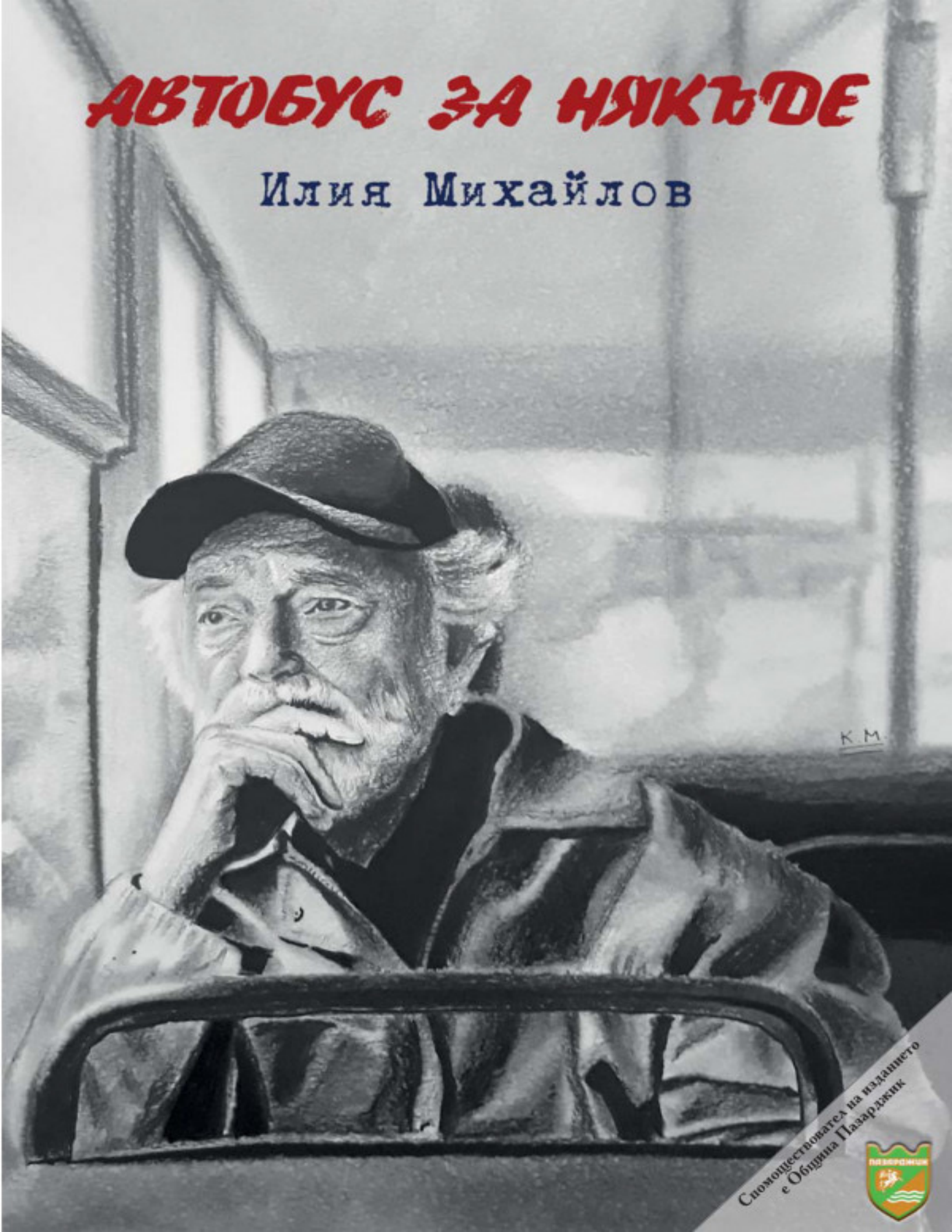

АВТОБУС ЗА НЯКЪДЕ

Илия Михайлов

КМ

Спомоществателя на изданието
е Община Пазарджик

ИЛИЯ МИХАЙЛОВ
АВТОБУС ЗА НЯКЪДЕ

chitanka.info

Какво ли не правят хората понякога, за да подкрепят душите си или да почешат егото си зад ушите. Търсят утеха за онова, което все още не са имали възможност да изживеят, колкото и силно да са го мечтали. Или се опитват да не съжالياват за човека, когото така и не са успели да срещнат, колкото и усърдно да са го търсили през годините, лутайки се в лабиринта на своите големи очаквания, мечти и реалности.

Когато мисля за всичко това, споменът ме тегли към зимата на 1996 г. Пътувах в бързия влак за София за първата си изпитна сесия като студент в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Слабо е да се каже, че бях притеснен. Усещах стомаха си като сферата на ТОТО 2, в която се разбъркваха най-усърдно топките на страха, притеснението, неувереността и кой знае още какво. Някак бях успял да си намеря място в купе близо до вратата. Зимната делнична сутрин вече надничаше през изпотения мръсен прозорец, а един стар кафяв куфар на багажника над мен се готвеше всеки момент да се стовари върху главата ми и великодушно всеки път се отказваше, бях затворил очи и се опитвах да си припомня въпросника по тракология — изпит, за трудността на който се носеха митове и легенди, равностойни на всичко, завещано ни за Орфей и Тракийския херос.

Един слаб старец с живи очи, на когото явно му беше скучно на зелената седалка срещу мен, някак между другото подхвърли:

— Студентче ли си?

Усмихнах се припряно, откъсвайки се за миг от проблемите на великата гръцка колонизация, и потвърдих с половин уста.

На стареца това явно не му беше достатъчно и продължи най-нахално да човърка с пръст раната на моето изпитно вълнение:

— Да не ти е пръв изпит?

Отново се усмигнах неловко и кимнах.

— Винаги има първи път — каза този нахален железопътен философ с безмилостно безразличие, а после духна няколко пъти в шепите си, за да се сгрее.

Жената до него, която до този момент четеше вестник „Лична драма“, великодушно реши да се намеси в моя импровизиран разпит:

— От мен да запомните една древна мъдрост: „Ако сгреша веднъж — човешко е. Ако го направиш два пъти, значи си глупак. Но

ако ти се случи за трети път, то тогава това е проява на характер“. И не се тревожете! Ще го вземете този изпит!

Днес, четвърт век по-късно, често мисля за тези нейни думи. Сещам се за тях и сега, уважаеми читателю, когато сме само ти и аз в моя „Автобус за някъде“ — третия ми опит (след „Побързай“ и „Когато вали“) да оставя малка скромна следа в огромния и необятен Свят на книгите.

Не съм сигурен дали това е проява на характер, или не. Не зная и накъде точно сме поели. Нямам цел или посока, които да следвам. Нямам план. Но съм убеден, че всичко в този автобус е истинско и преживяно. Затова се надявам краткото ти пътуване с него, по тези няколко десетки страници, да докосне поне някоя част от душата ти. Или да те накара да се замислиш за някого или нещо. Тогава ще съм спокоен и доволен, че си е струвало да се качиш в него, че не си се возил напразно.

Приятно пътуване!

Нека бъде светлина!

ГЕОРГИ СПАСОВ

АВТОБУСЪТ НА ИЛИЯ МИХАЙЛОВ

Когато към невинността на едно дете се прибавят мъдростта и прозренията на един истински художник, се получава онази специфична, външно непретенциозна, но толкова истинска и докосваща ни проза на Илия Михайлов. И в тази своя трета книга учителят, блогърът, писателят вмъква своите любими мотиви за детството, за любовта, за добротворството, за приятелството... Подобни текстове предварително ни отказват от нагласата да гледаме на тях литературнокритически — не защото нямат художествени качества, а защото открито заявяват правото си да не следват стандартните канони на повествуване. Разказвачът присъства с името си, както и останалите персонажи, случващото се е конкретизирано по време и място. И всичко това би характеризирало текстовете като документални и мемоарни, ако не беше оная, сякаш нехайно, но толкова елегантно вмъкната материя на проникновена наблюдателност и метафорична асоциативност...

И сега Михайлов изповядва педагогическата си професия като кауза и се радва на уважението и любовта на своите възпитаници; и сега той самият е носител на доброта и живо съпричастие към чуждите nevoли; и сега неговият творчески подход е разпознаваем, специфичен, продиктуван от една неизменна нагласа — да се разказва естествено, непресторено, искрено, емоционално... и посланията са ненатрапени, съизживяни и съподелени.

В различните му по жанр текстове се откроява един особен образ — този на Автобуса. Той рамкира обичайното жизнено пространство на социални аутсайдери и пресъздава, струва ми се, най-автентичната представа за т.н. „паралелна България“. И това не е унижително като квалификация. Илия и неговата галерия от мъже и жени не са притежатели на скъпи автомобили, на хотели, на бизнескомпаниии; не са представители на властта; не са политици; не са търговци на петрол.

Но те са съхранили и продължават да отстояват онези качества, които ги идентифицират като Човеци.

Тези хора са ощетени от съдбата, която в много случаи има лицето на държавата. Но Илия Михайлов е чужд на присъдите и публицистичния патос. Той просто ни показва истината, омекотявайки я с хуманистичното и естетическо охудожествяване на персонажите и обстановката. В това жизнено пространство намират място възрастна дама с „побеляла като сняг коса, прибрана небрежно в стара сламена шапка с периферия“, младеж, „забучил нос“ в телефона си, човек с патерица, който няма пари за билет, старец, приличащ на Аспарух Лешников; друг пък прилича на Ленин, колоритни кондукторки и шофьори... Тук се пресичат стотици съдби на обикновени българи, загатнати от Михайлов с деликатна недоизказаност: майки изпращат децата си в чужбина за „по-добър живот“, а самите те са настанявани в старчески дом от своите дъщери, бабички пътуват по цял ден в автобуса с карта, защото така пестят ток, а и вкъщи никой не ги чака... Много са самотниците в срещите, разговорите и наблюденията на Илия Михайлов. Но те носят с тъжно достойнство жребия си, подкрепяни най-често от спомени за някога, когато са обичали и са били обичани.

Автобусът на Илия Михайлов е художествена метонимия на нашата родина. Неговите пътници са най-характерната — а защо не и най-истинската? — „извадка“ от българския народ, сумирали в себе си спомени и наследства от Миналото, горчиви белези от Настоящото и тиха вяра в Бъдещето. Подобно на библейския Ноев ковчег, Автобусът на Михайлов е приютил в себе си тези наши сънародници, за да ги отведе... Някъде, където заслужават истинско Щастие.

Георги К. Спасов

ДОБРО

Илиян Костадинов, Х. А

ДОБРО

Автобусът бавно зави по колелото на кръговото движение и спря на спирката. Шофьорът — намръщен червендалест шишко, отвори вратата, намести по-удобно шкембето си пред волана и ме погледна така, сякаш ми казваше: „Айде бе, к’во ме зяпаш? Качвай се! От мен да мине!“ Побързах да се вмъкна, докато той бършеше потта си с една розова хавлиена кърпа и не беше размислил, за да потегли без мен. Качих се и се настаних удобно до прозореца. Предвкусвах петнайсетина минути по широките пловдивски булеварди на път към вкъщи. Има няколко автобусни линии в Пловдив, които с жена ми наричаме „круизни“. Пресичат почти целия град. Лъкатушат между тесни улички в тихия уют на махали и квартали, където имаш чувството, че ако се протегнеш, ще докоснеш проснатото да съхне пране по терасите. А после някак изневиделица изскачат на най-натоварените булеварди, сливайки се с общата лудост на шумния градски трафик. Обичам тази смяна на места, ритъм и емоции. С удоволствие зяпам лицата на хората по спирките. Чета в очите им нетърпението им, очакването, бързането. Тази вечна надпревара с времето. А автобус 21 е идеалното място за такъв тип социално воайорство. (Боже! Как звучи само!)

Пред мен пътуваше възрастна дама, която ухаеше приятно на някаква странна комбинация от прах за пране и познат парфюм. Побелялата ѝ като сняг дълга коса беше прибрана небрежно в стара сламена шапка с периферия. С една ръка се държеше за дръжката на седалката, а с другата подпираше карирана пазарска количка с колелца.

Малката ни спътническа автобусна общност се допълваше от един младеж с къси панталони и потник. Той обаче беше забучил нос в телефона си и явно ни показваше, че никак не се интересува от нас. Колко неуважителни могат да бъдат понякога младите!

На следващата спирка броят на пътуващите братя и сестри се увеличи. Сред успешно присъединилите се беше и един човек на неопределена възраст. Брадясал и облечен в някакъв стар и мръсен син анцуг. Подпетил изтъркани стари сандали. Около него бързо замириса

на лошо и някои от новодошлите го изгледаха с едва скрито отвращение. Човекът стискаше в ръка ожулена патерица и малко найлоново пликче, през което се виждаше едно срамежливо кюфте.

— Пак ли ти бе? — чух изведнъж ядосания шофьор. — Нямах пари за билет, а се качваш! К'во да те правя сега? — довърши мисълта си той с тон на катаджия, гледайки страшно в огледалото.

— Ама аз само за една спирка — виновно измуча човекът с патерицата, който изглеждаше още по-жалък в създалата се суматоха. Чуха се дори гласове на гняв и справедливост, които подканваха към линч и изхвърлянето му през вратата в движение.

— Чакайте! — каза изведнъж възрастната дама пред мен. Извади от чантата си малко шарено портмоне на мъниста и подаде един лев на кондукторката. — Ето! Това е за неговия билет!

Някаква гореща вълна на срам, неудобство и още нещо заля всички наоколо. Когато вълната отмина, престраших се да наруша тишината, обърнах се към жената и я попитах:

— Защо го направихте?

Тя се усмихна неловко, а после почти прошепна срамежливо:

— Обещах си всеки ден да правя по нещо добро. А и вчера взех пенсията.

После ми разказа накратко за живота си, самотата си и как била тръгнала за Четвъртък пазара да си търси хубави тиквички.

— Благодаря Ви, че ни дадохте пример! — казах аз на възрастната дама, която вече беше готова за слизане.

Тя се усмихна скромно и отговори:

— Трябва да бързаме! Животът е просто един миг.

После с достойнство слезе през отворената врата и дърпайки бавно карираната пазарска количка, се отправи към Четвъртък пазара.

БАЙ МАРИН

От няколко часа вече сме в тайнствената прегръдка на Карловския балкан. Малкото градче, дало на България толкова много, е някъде зад нас. Не се сецам за друго място, в което можеш да излезеш на терасата на панелния си блок, да си простреш прането, а после с ръка почти да погалиш планината. От векове местните хора съжителстват в хармония с нея. Носят я в сърцата и душите си. А тя ги пази и учи, без да се натрапва. Мълчаливо им дава от своята мъдрост и търпение. Калява характера им и пази спомените им.

Живописни пропасти се редуват с гостоприемни полянки, които сякаш те канят да поседнеш за малко. Вече сме уморени. Поне аз. Краката ми са натежали в старите ми туристически обувки. Водачът ни бай Марин, търпелив и внимателен човек, вече е разбрал това, без някой от нас да го е казал на глас. Спира и се усмихва дружелюбно:

— Почивка! — обявява той спасителните 15-ина минути.

Старая се да дишам с пълно гърло. Искам да вкарам в тялото си свежия планински въздух, който вече ми действа като антидот срещу градския стрес. Търся ежедневието си, което все ме гледа като недоволен треньор, размахвайки под носа ми календар с оградени дати и задачи към тях. Търся го, за да му кажа как се чувствам тук и какво мисля за него, но го няма. Чувам само учестеното си дишане и гласа на бай Марин:

— Ей на това място — сочи той една висока скала над нас — идваше да тренира Христо Проданов.

После се замисля за нещо, подпрян на туристическите си щеки.

— Вижте! — обръщам се аз към другите. — Там дори има плоча с неговия образ.

Бай Марин не казва нищо. Спокойното му лице леко се разлива в добродушна усмивка.

Време е да тръгваме. Хижа „Хубавец“ ни очаква. Или поне така ми се иска.

Величественият Централен Балкан не спира да ни предлага красиви гледки от своя безкраен албум. Пред нас е малко водопадче.

Сякаш Стара река е поспряла за миг тук, за да си поиграе, уморена от вечността. А аз имам чувството, че пред мен е капакът на кутия шоколадови бонбони от социализма — такива пейзажи често поставяха върху тях.

— Пррр! Стооой! — чуваме някъде зад себе си. Един млад мъж със сурово лице, сякаш изсечено от скалата над нас, направлява малък керван от три коня.

— Отиват в хижата — обяснява бай Марин, докато гледаме как задниците на конете се поклащат под тежестта на багажа в дисагите върху тях.

— Тук е така. Живее се простичко и трудно. Но май само тук човек е истински. Планината не обича да я лъжат.

Продължаваме пътя си по живописното ждрело. Мисля за думите на бай Марин и за това как и кога сме истински. И какво ни пречи да бъдем себе си. Понякога всичко е толкова фалшиво.

— Бай Марине, искам да те питам нещо — казвам аз, докато вървим заедно с него. — Винаги съм вярвал, че Васил Левски е нещо много специално за всички хора, свързани по някакъв начин с Карлово, че го носят в себе си. Има ли нещо такова, или просто си въобразявам?

Сякаш дочула, че говорим за Апостола, планината притихва в уважително мълчание.

Бай Марин поспира за миг, поглежда ме и търси по-удобно място, където да закрепил щеката си. Подпира се на нея и говори тихо:

— Това би трябвало да се отнася за всички. Не само за нас, карловци. Левски е на всички българи. Той принадлежи на света.

— Така е — съгласявам се аз.

— Казват — продължава бай Марин, — че Христо Проданов взел със себе си снимка на Апостола на експедицията в Еверест.

— Да. Чел съм — отговарям.

— Знаеш ли, Илийчо, преди време имах своя канцелария — офис, както сега му казват. Едно от първите неща, които промених в нея, бе да преместя портрета на Левски, който висеше над главата ми.

— Но защо? — питам учудено.

Бай Марин леко забавя ход и кротко ми отговаря:

— Защото, Илийчо, Апостола трябва да се гледа в очите. Разбираш ли? Само тогава можеш да си сигурен, че съвестта ти е чиста. Само тогава можеш да спиш спокойно.

Замислено продължавам да вървя, усещайки как леко настръхвам от думите му. Небето над нас също мисли по въпроса и сякаш търси слънцето, за да му сподели. Уморени сме, а до хижа „Хубавец“ има още много път.

— Почивка! — обявява отново бай Марин. Спира, избърсва чело и отпива от шишето си с вода.

БАТЕ ЖОРО

В ПАМЕТ НА ГЕОРГИ ВОЙНОВ (1960 — 2019)

Продължаваше да вали. Дъждът ту намаляваше, ту се усилваше. Сякаш някой там горе въртеше копчето на небесното радио. Сивата монотонност нарушаваше от време на време само шумът от бул. „Руски“. Вятърът образуваше след себе си красиви вълнички в локвите — тези истински градски морета.

Бяхме тръгнали с Валечка на вечерна разходка, за да се поразсеем. Тогава усетихме върху себе си първите дъждовни капки. Успяхме да се шмугнем в един вход, където вече половин час гледахме мълчаливо пощенските кутии с имена на хора и фирми. Компания ни правеше само една бяла кола, която под дъжда изглеждаше още по-малка и по-смела.

В душите и в сърцата и на двама ни беше истински Чернобил. Чувствахме се опустошени и безсилни. Въздишахме и преглъщахме тежко от време на време, когато невидимата ръка, която ни беше стиснала за гърлото, отпускате за миг хватката си.

Дали това не беше същата онази Ръка, която тихомълком повика при себе си бате Жоро ден по-рано и той ни напусна завинаги?

И двамата с Валечка обичахме този човек. За нас той беше нещо като приятел, баща и по-голям брат в едно. Има такива хора. Вече съм сигурен, защото го познавах. Обичах чувството му за справедливост, честността и доблестта му. Онзи негов порив към пътуването и откриването на нови места, нови емоции, нови красиви мигове ни зареждаше и вдъхновяваше.

Споделеното ни мълчание наруши първа Валечка. Тя намери сили само да промълви с болка:

— Защо?

После красивите ѝ очи бавно се наляха с големи сълзи. Свали очилата си и замълча отново.

— Не знам — отговорих сподавено, спомняйки си за последния път, когато му се обадох.

Беше за 24 май. Пошегувахме се по нашия си начин. Обожавах чувството му за хумор и самоиронията му. Това бяха още две много силни страни на неговия вечно търсец неспокоен дух и високия му интелект.

— Дръж се, мъжки! — му казах тогава.

Чух го в слушалката как уморено се засмя:

— Държа се, Иле! Стискам! Ама не зависи само от мен.

Като във видеоклип ме връхлитаха всички онези красиви мигове, които бате Жоро ни подари в Будапеща, Прага, Виена и Белград. Спомних си онази магична вечер на Камен бряг, когато гледах как той и Дани се държат влюбено за ръце под огнения залез на слънцето. А шумът от разбиващите се в скалите морски вълни нашепваше тайните си заклинания.

Или онзи дъждовен ден на Дяволския мост, когато мокър до кости, но щастлив, той възкликна:

— Колко е хубав животът!

Да, той обичаше безкрайно Дани и двете си дъщери, но беше влюбен и в живота. Точно затова си мислех в студения следобед, когато разбрах, че болестта го е настигнала. Не исках да мисля, че тя ще го победи. Не исках да повярвам. Пъдех тази нахална мисъл и когато Дани ми казваше, че той не е добре. Истината е като ходенето на зъболекар — все я отлагаме, поне докато можем. Поне докато тя самата ни позволява.

Днес бате Жоро вече го няма. Дали е на по-добро място? Кой знае?! Клишетата понякога помагат на хората, за да приемат по-лесно неизбежността на своята преходност. А той беше мечтател. Мечтаеше за един по-справедлив свят. Мечтаеше да посети Аржентина. Такъв си беше — един мечтател, който обичаше фанта портокал. Така искам да го запомня — усмихнат до уши, стиснал здраво волана на своята мазда. Готов за път и нови приключения. Затова и последните ми думи за „сбогом“ към безжизненото му тяло бяха: „Благодарим ти за всичко! Обичаме те! Моля те, карай внимателно там горе!“.

Когато бях малък, често гледах как майка ми прави сладки. Къса малки парченца тесто и ги овалва в посипаното по масата брашно. Така е и с живота. Къса дните ни на малки моменти, оформя ги както му харесва и ни овалва в себе си, за да забравим болката си за миг или поне да се научим да живеем с нея.

Дъждът най-после беше спрял. Спогледахме се с Валечка без думи. Хванахме се за ръце и поехме по широкия изкъпан булевард, докато един упорит слънчев лъч си пробви път през облаците, водейки след себе си залеза.

ДОБРОТО

Говорим си снощи с него — ей така, за живота, общи работи. Мирише на лятна пловдивска вечер и печени чушки, които той грижливо наглежда на малката скара. Под нея виновно стои стар и уморен чушкопек.

— Не знам дали съм религиозен. Може би не съм. А и баща ми, Бог да го прости, беше атеист. Знам само, че вярвам в Доброто... все още вярвам в него.

— Но това е едно и също — казвам.

— Може би — отговаря той, усмихвайки се. — Може би.

После премества в другата ръка ръкохватката. Пуска в тенджерата изпечената зелена чушка и избърсва потта от челото си. Стъмва се. Гласът му отеква в ушите ми заедно с първите щурци и шума от един закъснял автобус, който бърза да завие по улицата.

ЕЖЕДНЕВНОСТИ

Развиделяваше се. Градът вече беше буден и сякаш не съвсем — като дете, което знае, че е време за ставане, но продължава да се излежава на топло с изкушаващата мисъл за „само още пет минути“.

Поредната зимна сутрин, изпълнена с делнична рутина и опитомена напрегнатост, които някои хора наричат „ежедневие“. Оплакват се често от него. Наричат го „скучно“ или „банално“. Мечтаят публично в социалните мрежи за почивка на Малдивите или за живот, пълен с приключения в Ню Йорк, или за романтика в Париж. А когато нещо изневиделица наруши или разстрои по някакъв начин това тяхно ежедневие, започват бързо да си го искат обратно, защото са свикнали с него, а и то с тях. Или просто защото повечето представители на хомо сапиенс сме устроени така — да оценяваме нещо едва когато го изгубим.

Не беше чак толкова студено. Само януарският вятър тичаше като луд по улиците срещу десетките автомобили със запотени стъкла, които го гледаха безразлично с жълтите си очи фарове. Закачаше се с голите клони на дърветата. Прочиташе някой стар вестник, който му попаднеше по пътя, а после отегчено го захвърляше след себе си.

Потопен в мисли и в своето ежедневие, чаках светофарът на празното кръстовище да светне зелено. Една ниска и възпълна жена с шапка и увита в шал изскочи отнякъде срещу мен. Приличаше на малко мече, което е било непослушно и не е заспало зимен сън. Хвърли ми бърз поглед, изпълнен с насмешка, с който ми каза без думи:

— Много си тъп, бе! Що не пресичаш? Виж, че няма никакви коли!

После се огледа за всеки случай и пресече на червено.

Потърсих в себе си своята неизменна вяра в правилата и тяхното спазване, за да ѝ поискам обяснение или поне да ѝ вдигна малък сутрешен скандал. Точно тогава обаче светофарът прояви великодушие и показа зеленото си лице. Пресякох на отсрещния тротоар и усетих за

миг как преди три хиляди години се е чувствал Моисей, когато разделил Червено море, за да минат евреите.

Първото нещо, което ми направи впечатление, бяха двата надписа, висящи един до друг. На вратата на ТОТО пункта имаше афиш, който с големи цифри обещавахе голямата печалба от „5 200 000 лв.“ А на баничарницата до него гордо изпъкваха думите „Пекат се на място“. „Каква игра на думи само!“ — помислих си, усмихвайки се, прибрах ръцете в джобовете си и понечих да продължа. Тогава го забелязах. Беше някакъв бездомник, свит на кълбо, точно между ТОТО-то и баничарницата. Спеше завит с юрган, който много приличаше на онези, които навремето майка ми беше приготвила за чеиз на мен и брат ми.

Чух зад себе си шум и с периферното си зрение забелязах как един боклукчийски камион ме задминава бавно. На задните му стъпала бяха две млади момчета, облечени с жълти светлоотразителни жилетки. Камионът спря току пред спящия на земята несретник. Едното от момчетата от сметопочистващата фирма скочи на земята и извади отнякъде една найлонова торба на Кауфланд. Остави нещо до главата на спящия човек. После се качи отново, подсвирна и машината продължи по пътя си.

С няколко бързи крачки се озовах пред увития в юргана бездомник. До главата му бяха оставени две цигари, половин хляб и една консерва русенско варено.

КАФЕ

Сгушена под щедрата сянка на две градски дървета, кръстосали влюбено клони, сивата улична кафе машина тръпнеше в очакване на поредния си клиент. Около нея като почетна стража бяха паркирани зелено непретенциозно рено и един стар, но горд син фолксваген голф с малко поожулени калници. Небето беше сменило сутрешното си тъмносиньо настроение с малко по-светла гама, сякаш август си играеше от скука с фото филтрите на Инстаграм. Трафикът беше понамалял — като водата в горните етажи на общежитията в Студентски град през 90-те години на миналия век. Само следобедната прашна мараня се шляеше скучаеща по пазарджишките улици. Изневиделица се появи възрастна двойка с велосипеди.

— Ще купим бе, жена! Нека вземем пенсиите другия месец и ще ги купим — каза мъжът, намествайки бялата си сламена шапка, докато двамата минаваха покрай мен.

— Като свършат, ще те питам! — наставнически отговори жената, която въртеше бавно педалите зад него. Тонът ѝ явно показваше кой от години води счетоводството вкъщи. — Гледай си пътя! После ще говорим.

Гледах как двамата колоездачи бавно се отдалечават покрай двора на пазарджишката Държавна болница, а от отворения прозорец на спрялата наблизо кола един мъж псуваше на висок глас държавата, живота си и всичко, за което се сети. Новините на Дарик радио, които слушаше, служеха само за фон на справедливия му гняв. Кой знае защо, се запитах дали аз обичам страната си такава, каквата е. Защото България не е само Седемте рилски езера, Боянската църква и Старият град в Пловдив. Тя е също и дупките по пътищата, просяците, вечно закъсняващите влакове на БДЖ и този псуващ борец за правда тук и сега. Ако обичаш един човек, ти го приемаш и го обичаш с всичките му слабости и достойнства. Не можеш да обичаш наполовина. Поне аз не мога. Не би ли трябвало да е същото и с България и всички нас, които все още живеем в нея?

Вече бях близо до кафе машината и се приготвих да си пусна монетата за едно дълго със сметана, когато чух женски, загрубял от дългогодишна злоупотреба с тютюн глас някъде зад гърба си:

— Душа, черпи ме и мен едно кафенце!

Обърнах се и видях една възпълна усмихната циганка на неопределена възраст. Веднага се сетих за Жануария от първия латино сериал, който аз поне си спомням — „Робинята Изаура“. Лъскавата ѝ блуза с леопардови шарки беше изпълнена до краен предел от пицното ѝ тяло. Самите леопардови шарки всъщност приличаха на размазани по асфалта кюфтета. Крачолите на тъмните ѝ шалварести панталони бяха натикани в шарени хавлиени чорапи, което ме наведе на мисълта, че Джъстин Трюдо просто е заимствал от нея идеята за емблематичния си стайлинг. Кафяво-червената ѝ коса беше потна и едва укротена на конска опашка, която се спускаше от несъразмерно голямата ѝ глава.

Бях в настроение и казах:

— Защо пък не, но не се ли срамуваш да просиш?

— От теб не ме е срам — отговори пазарджишката Жануария и ме погледна подкупващо като домашна котка с дългогодишен опит с хората.

— Така ли? Защо?

— Не знам — отвърна жената.

Автобусът ми за Пловдив скоро щеше да пристигне. Нямах време за губене. Пуснах монетата от 1 лв. и натиснах копчето за кафе от 40 ст.

— Благодаря ти! Жив и здрав да си, душа! — каза ми Жануария, докато ѝ подавах картонената чашка със скъпоценна течност.

Автоматът издрънча и чух как няколко монети паднаха като ранени мечти в дупката за ресто. Бръкнах, за да ги извадя, но вместо 60 там имаше 90 ст. Или стана някаква механична грешка, или някой преди мен просто беше пуснал повече пари, забравяйки да си вземе рестото.

— Видя ли сега? — обърнах се аз към Жануария. — Дори не успях да те почерпя. Някой друг го направи вместо мен.

Тя се усмихна и после каза:

— Все едно че си го направил.

— Как така? — попитах недоумяващо.

— Ами така. Поиска да го направиш. Това е същото.

Един зелен автобус, пътуващ за някакво село, мина полупразен край нас и замириса на нефта.

— Може би си права. Може би — отвърнах замислен, докато Жануария се обърна и бързо пресече улицата с чаша в ръка.

ЛЕВЧЕТО

Не, не исках да става така. Нямах намерение да „минавам метър“ и да „прецаквам системата“. Прекалено балканско е за мен, а и заводските настройки на чувството ми за чест са други. Дори приготвих левчето си още преди да се кача. После малкият автобус отвори врати и аз се качих. Включеният климатик беше изпотил стъклата. Беше някак задушевно по странен сутрешен начин. Един от онези кратки мигове, в които усещаш уют на най-неочаквано място, преди да отвориш сборника със задачи на страница „днешна“.

Пред мен, удобно на празните седалки, се бяха настанили три дами на различна почтена възраст и един господин с каскет, който много приличаше на Ленин, само че без мустаци. Веднага разпознах кондукторката. Тя държеше в ръка кочан с малки сини билети с такова безразличие, като че ли някой я е помолил да му ги пази за малко, докато се върне от тоалетната. От време на време пипаше кока на изрусената си коса, а изразителните ѝ очи уморени надничаха изпод тежкия грим. До нея бяха седнали две жени, които живо се включваха в разговора, заели позата „на следващата слизам“. Като кавалер, мъжът с каскета слушаше внимателно и при едно от редките му включвания чух гласа на дългогодишен верен приятел на тютюна. Какво да се прави? Всички имаме своите малки слабости. Аз например не понасям чалгата и мразя магданоз.

Личеше си, че тази компания пътува всяка сутрин заедно, защото всички „барииери в общуването“ бяха вдигнати. На хората им беше приятно и имах чувството, че могат да изкарат така поне два или три дни.

Шофьорът беше ангажиран с разговора им в ролята на арбитър и на няколко пъти завърши компетентните си оценки с изречението: „Абе тъй шъ е тя, ами ние да сме живи и здрави!“

Стисках в ръка левчето си и дори понечих да го дам на кондукторката, но точно тогава тя за пореден път провери с ръка обема на кока си и каза на компанията:

— Няма оправия в тая държава и т'ва е! Не ми се работи! Искам вече пенсия. Имам години, ама нямам стаж.

— Кой знае дали ще дочакам този момент?! — възкликна втората жена. — Както е тръгнало, ще работим, докато дишаме.

Това явно беше важна тема за третата жена и тя възкликна обидено:

— Бойко си гледа магистралите, а народът изнемогва!

— Веднъж да се пенсионирам, няма да се допра до волана! — каза шофьорът с тон на човек, заканващ се на злосторниците, които са му откраднали луканките от терасата. — Само ще лежа и ще гледам телевизия!

— Сега Слави ще ни оправи! — подхвърли човекът с каскета и се облегна назад със задоволството на дете, което е сипало сол в захарницата на баба си.

— Ох! — въздъхна кондукторката. — Все някой ни оправя и все неоправени си стоим.

След последната дума веселата компания избухна в смях, а шофьорът изтананика на висок глас:

— Като пенсионерите няма да намерите!

Исках по някакъв начин да се включа в тази автобусна идилия, преди да сляза. Понечих за втори път да дам левчето си за билет, но не успях.

„Какво пък?! — каза Бай Ганьо в мен. — Един път от тях да мине! Това са си почти две кафета от машината“.

„По дяволите, Михайлов! Не ставай дребнав! Винаги си бил «за» правилата! Или сега просто си търсиш оправдание, че пътува без билет?“ — обади се другото ми „аз“.

„Но аз се опитах. Щях да си платя“ — запротестирах, слизайки засрамен от автобуса.

Минути по-късно, на автогара „Юг“, един глухоням човек с бръсната глава ми предложи някакви ламинирани икони. Усмихнах се от неудобство. Извадих левчето и го пяхнах в ръката му, без да взема икона. Той ме погледна учудено с големите си кафяви очи. Знаех, че не може да ме разбере, и може би затова казах тихо:

— От бъдещите пенсионери е.

ВЯТЪРНИ МЕЛНИЦИ

Много често съм се чувствал като проклетия Дон Кихот — романтичен глупак, който тича към поредната си вятърна мелница, докато другите слушат строгия глас на прагматизма и прилежно си водят записки.

Много пъти съм виждал как Вярата ми в хората крещи без глас и блъска с юмруци по онази врата, която се отваря само отвътре, и която води към човешкото сърце.

Много пъти съм клатил глава с недоверие, когато някой говори за съпричастност, безвъзмездна подкрепа и модерни будители.

Въпреки всичко продължавам да вярвам, че един от най-преките пътища към щастието, е вярата ми в Доброто и във всички онези, които са обrekli себе си да му служат.

Затова, ако тези дни срещна случайно Дон Кихот, знам какво да му кажа:

„Не се предавай, мъжки!

Моля те, не се предавай! Продължавай да стискаш зъби и да вярваш в Доброто! Това срещу теб не са просто вятърни мелници! Това са мечтите ти! Огледай се, намери още няколко добри хора като Санчо и с тяхна помощ ще успееш да стигнеш там, където сърцето ти и Росинант те водят!“

УЧИЛИЩЕ

УЧИЛИЩЕ

Стела Янкова, IX. А

„АКО БЯХ БЕЗСМЪРТЕН“

Когато си на 11 години, дните, седмиците и месеците ти се струват като сапунени мехурчета, които безгрижно надуваш едно след друго, без да ги броиш. А вятърът на живота ги отнася в различни посоки, накъдето му скимне. Най-големият ти страх все още е от тъмното. Надеждите ти стоически чакат да пораснеш, за да успяваш да се повдигаш на пръсти и да ги докосваш. А думи като „лицемерие“, „злоба“ и „завист“ за теб все още са просто звукове, съединени в редици, които вече си чувал някъде, но не можеш да ги обясниш.

Измерваш времето с ваканциите между учебните срокове, а пространството — с пътя от вас до дома на баба си. Мястото на учителката ти от началното училище вече е заето от лелички и чичковци, всеки от които се опитва да те убеди, че неговият учебен предмет е най-важният на света, а ти дори все още им бъркаш имената. Тези хора така и не си дават сметка колко важно е да минеш една мисия на Fortnite и колко много забавни клипчета има в TikTok.

— Госпожине, да влизаме ли? — чувам изведнъж гласовете на няколко нетърпеливи петокласници, които ми напомнят, че след малко трябва да започнем заедно своето пътешествие с Машината на времето. Държа я на гараж в 306-ти кабинет — дома на г-жа Историята в моето училище. Още в началото сме се разбрали — аз съм „госпожин“ — нещо като педагогическа топка сняг, в която са смесени в едно „госпожа“ и „господин“ и която децата могат да поддържат в ръце, докато свикнат с мен.

— Днес ще пътуваме из Древна Месопотамия и ще се запознаем с религиозните вярвания на хората, живели през Античността в Двуречието — запалвам аз внимателно двигателя на нашата Машина на времето.

Няколко десетки чифта изразителни детски очи ме следят с очакване. Е, един-двама млади мъже гледат врабчетата в сивия зимен ден навън през прозореца, но и на най-интересните пътешествия понякога има скучни места. Нормално е. Като стар екскурзовод в света на миналото знам това от личен опит.

После се запознаваме с религиозните вярвания в Шумер и Акад и с героя Гилгамеш. Той разгневил боговете, защото искал да стане безсмъртен, но разбрал, че човек може да живее вечно единствено в мислите и в сърцата на хората, които са го познавали и обичали приживе.

Решавам да спра за момент нашето пътуване и да хвърля насред класната стая малката си провокация към моите спътници в нашата Машина на времето.

— А какво бихте направили вие, ако бяхте безсмъртни?

Отговорите са спонтанни, честни и истински — също като тези прекрасни деца на чиновете срещу мен.

— Не искам да съм безсмъртна! Това означава, че трябва да остана сама на света. Страх ме е да съм сама. Дори вкъщи — споделя своята позиция една от младите дами и после важно примигва с красивите си мигли като на кукла.

— Ако бях безсмъртен, щях да се опитам да направя така, че да помогна и на другите хора около мен също да станат такива — заявява смело един млад мъж с издайническа следа от лютеница или кетчуп по устните — красив спомен от парчето пица, с което е закусил през Голямото междучасие.

Третият отговор ме улучва някъде отляво като куршум:

— Ако бях безсмъртен, щях да открия лекарство против най-страшната болест и да направя така, че никой повече да не се разболява от рак.

Очите ми се наливат със сълзи, а една невидима ръка ме хваща за гърлото. Чувствам се като къщичка от карти, която всеки момент ще се срути. Трябва да се овладее някак. Поглеждам уж случайно към часовника над вратата. Имаме още десетина минути.

— Хайде да си отворите тетрадките за упражнения! — успявам някак да кажа, стремейки се да хвана под ръка трепереция си глас. Не съм предполагал колко би могла да е полезна една учебна тетрадка по история и цивилизации за пети клас, за да отклониш нечие внимание от себе си.

Неговото величество звънецът оповестява края на нашето пътуване, а малчуганите се отправят към следващия кабинет.

Часове по-късно вече съм в студения автобус за Пловдив. Прибирам се. Един нисичък едър човек, омотан с шапка и шал, си

купува билет пред мен, а шофьорът възкликва приятелски:

— Оооо, ти жив ли си бил? Забравихме се!

Човекът бавно размотава шала си. Усмивва се и отвърща:

— Нали знаеш, живи сме, докато някой ни помни или има нужда от нас.

Отпускам се на седалката и изваждам киндъла си.

„Още двама петокласници — мисля си уморен, — само че от порасналите“.

КЛАСЕН РЪКОВОДИТЕЛ

Да бъдеш класен ръководител в българско училище, е може би едно от най-сложните, красиви и изтощителни предизвикателства. Бих го сравнил дори с това да си капитан далечно плаване или пилот на самолет. Не само заради огромната отговорност, очакванията и трудностите от най-разнообразен характер. А преди всичко заради поверените ти човешки съдби, които ти трябва да преведеш успешно през петгодишния лабиринт, който ги очаква в края на детството им. Вървиш пред децата, водейки ги към съзряването и осъзнаването им като личности. Озърташ се постоянно като педагогически сурикат за евентуални грешки и опасности, любезно предоставени от ежедневието. Понякога ти се струва, че напредваш с огромни крачки, а друг път имаш чувството, че ужасно закъсняваш. Луташ се и си задаваш толкова много въпроси без отговор. Но нямаш много време за това. Ти си човекът за проблемите в класа. Пред теб е поредното соломоновско решение, което чака да го откриеш и да го вземеш в ръцете си. Да изслушаш отново двете страни в поредния спор (ако са само две). Да направиш дежурния компромис. Да простиш някоя малка пакост. Да продължиш да подкрепяш тези сладури, за които си нещо много повече от учител. Да не се уморяваш да ги убеждаваш да вярват в себе си и да не се предават. Да ги мотивираш да се засилят по-добре, за да скочат по-правилно в живота, който ги очаква, след като завинаги станат от училищния чин.

Понякога допусках грешки. Страдах. Струва ти безсънни нощи, терзания и още едно зелено хапче валериан, глог и мента. Преглъщаш разочарованията и сълзите си. Научаваш се да ги отлагаш и да ги криеш, а и ти си мъж, по дяволите! Нямаш време за тях. Нямаш право на тях. Или поне не точно сега. Не си събрал все още всички талони от личните лекари, документите за стипендия, а и някой пак си е загубил бележника. Трябва да напишеш още един отчетен доклад или справка.

И така ден след ден, докато дойде моментът, в който да се разделите с децата. Изведнъж осъзнаваш, че те неусетно са се

превърнали в млади хора, нетърпеливи за всичко онова, което ги очаква зад училищната ограда.

Как го правим ли? Как успяваме? Не знам. Може би трябва да попитате другите мои братя и сестри по съдба, които са носили и носят този кръст. Може би те ще ви кажат. След двадесет години даскалък аз все още не знам всички съставки от рецептата. А и да знаех, нямаше да ги кажа. Всеки класен сам трябва да ги открие за себе си. Да ги изстрада и да намери своя път към тях.

Прозрението, забелязал съм, често си избира интересни моменти, за да ни дойде на гости. Току-виж се явило за миг точно докато сумираш и пренасяш отсъствията в дневника или пишеш програмата за следващата седмица.

LIE

Тереса Танкова, IX. А

МЕЖДУЧАСИЕ

Тихо е. Още един горещ следобед, скоро след като изпратихме поредната учебна година в историята. Зад гърба ни остават малките ни радости и страхове, надеждите и разочарованията ни през дългата кампания. Всички вече сме доста уморени. Колегите са по кабинетите си. Всеки нещо дописва, изчислява, проверява, преди да се спусне по пързалката на своето лято. В обедната почивка вече говорим за море, планина и цени на нощувки. Правим планове и предвкуσαμε блажени мигове, които ще споделим с любимия човек и семейството си. Сигурен съм, че без плановете си хората щяха да приличат на часовници без стрелки.

Като голям жълтеникав котарак училището сякаш е притихнало в мързелива дрямка. Някъде от съседните блокове се чува бормашина. Поредният летен ремонт навярно. Какво би било едно българско лято без планираното още през февруари домашно преустройство? Толкова много паркет чака да бъде поставен. Толкова много дограма трябва да бъде сменена. Толкова много тапети се налага да бъдат налепени. Какво ли не правим, за да убедим себе си, че живеем добре?!

Само едно полупразно пластмасово шише ми прави компания на чина, който съм извадил в коридора. Минералната вода в шишето отдавна вече има вкус и вид на чай. Дали да не си взема още едно кафе?

Чувам гласа на Лилянка. Тръгнала е някъде по празните стаи. Слаломира между шкафове, катедри, чинове и учебници. Хукнала да изпълнява поредната си задача.

Гледам втренчено дневника на класа. Вече няколко пъти го проверих. Днес трябва да го предам, преди да изляза в отпуска. Изведнъж го вземам в ръка и тръгвам по празния коридор. Вторник е все пак, а аз цял срок бях дежурен на този ден. Дали съм полудял? Не зная. Може би! А може би това е просто рефлекс от моето училищно ежедневие. Понякога то ми се струва ужасно скучно, монотонно и еднообразно — като стар съветски научнопопулярен филм. Но отдавна съм осъзнал, че го обичам, защото това е животът ми. Човек трябва да

знае къде е мястото му. А то е там, където той се чувства полезен и сигурен в себе си и в това, което прави. Сещам се за Симеон Радев и неговите думи: „Дадох ли нещо на България?“. Дадох ли нещо на „Брегов“? Справих ли се и тази учебна година? Можех ли още по-добре да си свърша работата, да бъда от полза?

Усещам зелените твърди корици на дневника, докато правя своята импровизирана обиколка. Колко човешки имена, адреси и съдби са събрани в тези сто и няколко страници! Колко много дни, часове и мигове, които всеки от нас е дал от себе си в името на най-важното — нашите бреговски деца! Именно те са душата на училището. Те са ритъмът, с който тупти неговото сърце. Разбрал съм го отдавна, но през лятото това се усеща най-добре. Затварям очи и сякаш чувам глъчката от едно училищно междучасие. Някои се гонят по коридорите. Други решават нещо много важно помежду си, облежнати на стената. Трети преговарят нещо на глас и едва се усмихват, виждайки ме през отворената врата.

Изведнъж чувам нов откос на бормашината от съседния блок. Сепвам се и тръгвам надолу към учителската стая. Преди да вляза, просто ей така, по навик, поглеждам към табелата в коридора. На нея отдавна свети „МЕЖДУЧАСИЕ“.

УЧИЛИЩНА КОЛЕДА

Коледният дух влиза плахо в училище. Като първокласник. Озърта се по коридорите. Спира за миг пред класните стаи. А после, някак изведнъж, изпълва всичко и всички със себе си. Към първите смелчаци с червени коледни шапчици, еленови рогца и камбанки бързо се присъединяват нови храбри войници от огромната армия на Дядо Коледа със същото бойно снаряжение. Особено е положението в пети клас. И то след традиционната размяна на подаръци. Насядали по чиновете с грейнали очи, сладурите докосват от време на време празничните хартиени чанти с елхи и коледни играчки, нарисувани върху тях. Няма търпение да видят отново съдържанието им. Една млада дама дори изважда оттам някакъв тефтер с розови косми и очи. Поглежда го с любов, а след това мен — с леко притеснение, прегръща го силно, а след това бързо го прибира.

Имаме обобщителен урок „Цивилизациите на Древния изток“. „Но Месопотамия, Шумер и Акад са толкова далече във времето и пространството, госпожине. А Коледа е толкова близо. Остават само няколко дни!“ — казват ми без думи тези прекрасни деца. Чувам сякаш и как големият кафяв мечок на първия чин, вперил черните си очи копчета в мен, казва:

— Хайде, Михайлов! Последен час е преди Коледа! Нали все повтаряш на децата слогана на Google! „Don't be evil!“. Уморени са. Не виждаш ли?

Някак спонтанно няколко малчугани на задните маси запяват „Бяла Коледа“, а след тях бързо се включва целият клас.

Усещам как се превръщам в голяма коледна прегръдка, в която искам да обгърна всички в моята стая и в моето училище. Странно е как един празник може да ни накара да обърнем голямото палто, с което завиваме душите си, с хастара навън и да го проветрим за малко. Жалко е, че го правим само по това време на годината. А след като Коледа си отиде, бързо го прибираме в гардероба, преди да е станало късно, и се чувстваме голи и засрамени. Лишени от собствените си

защитни страхове, комплекси и предпазливост, с които така сме свикнали.

Колкото повече приближава края на учебния ден, последния преди така чаканата ваканция, толкова по-шумно и весело става навсякъде. Очакването може да бъде и много приятно упражнение. Изведнъж си спомням за последния път, когато се чувствах така. Беше през лятото, когато с жена ми и тъста ми слязохме на гарата във Варна. Вдишах морския въздух, чух крясъка на чайките, усетих колко близо е морето и бях готов да се затичам към него с пълни сили. Да, така е. Всички тичаме към някого или нещо. Някои не спират да вярват, че то съществува, и не спират да тичат, за да го срещнат най-накрая.

Други се отказват уморени, спират, без да знаят, че може би са били много близо. Може би само на няколко крачки.

Последният за годината звънец тържествуващо обявява края на учебния ден. Вземаме си „довиждане“ с колегите, а една шумна и весела глъчка изхвърча навън в студения слънчев зимен ден заедно с десетките щастливи деца. Напред към ваканцията! Почивка. „Сам вкъщи“. Срещи с приятели. Уютни мигове с любими хора край празничната трапеза. Толкова много очаквания, надежди и мечти! Толкова много Коледа навсякъде. Училищна Коледа. И не само.

ВЪПРОСИ

Белият лист с надпис „В болнични съм“, с две отлепени по краищата парченца лейкопласт, беше паднал уморен сред накапалите есенни листа, пожълтял и тъжен като тях. Явно му беше писнало да информира хората и сам беше потърсил спасение.

Прехвърлих в другата си ръка пазарската чанта с тиквички, гъби и няколко моркова, наведох се и го преместих в празния кашон от кроасани до вратата, който служеше за кошче за боклук. Преди да продължа към вкъщи, където ме чакаше нетърпеливо новият учебник по история за 10-ти клас, чух глас, който идваше някъде откъм детската градина:

— Чичко, чичко!

Огледах улицата, окъпана от щедрото септемврийско слънце, което грее, без да топли, бях сам сред паркираните неправилно наоколо коли. На високата ограда на детската градина, като двама малки затворници, бяха застанали двама малчугани. Момченцето беше със сини къси панталонки, тениска с картинка на Спайдърмен и рошава коса. До него стоеше малко момиченце, което държеше в ръка отворена и полуизядена вафла, следи от която издайнически се забелязваха върху лицето му и бялата рокличка с голямо сърце и надпис „I love you“ вътре в него.

— Чичко! — повтори отново малкият Спайдърмен. — Подай ни маймунката!

Признавам си, че останах доста изненадан от това желание, но веднага видях падналата на улицата жълта плюшена маймуна, която децата бяха изпуснали през оградата.

Пресякох улицата и стъпих на другия тротоар, за да изпълня тази важна задача. Трябваше философски да преглътна някак обръщението „чичко“, с което ме повика на помощ този малък нахалник. В края на краищата Марк Твен е прав: „Старостта не е хубаво нещо, но е единственият начин да поживеем по-дълго“. А някога бях „батко“ и когато някой кажеше, че е на 42, си мислех: „Егати стареца!“. Но така е

в живота — всичко се връща. Особено ако като млад си си позволявал лукса да не проумяваш неговия кръговратен характер.

Наведох се, вдигнах от земята жълтата плюшена маймуна и осъзнах за пореден път какви грехове носят на плещите си китайците и тяхната икономика. Не стига, че замърсяват активно околната среда. Използват евтина работна ръка. Подбиват световните пазари. А на всичко отгоре объркват завинаги представите на децата за царството на животните. Жълта маймуна?! Що за глупост, по дяволите! Гледам редовно National Geo Wild и никога не съм виждал такова нещо. Мисля, че „Грийнпийс“ трябва да обърнат внимание и на този проблем.

Подадох плюшената играчка на двамата малки обитатели на детската градина и с надежда почаках за миг, за да чуя дали вече са научили някоя и друга вълшебна думичка. Вместо това, момиченцето ми подари една голяма усмивка, показвайки ми скромното нейно съдържание — няколко самотни зъбчета с полепнал по тях шоколад от вафлата, която все още държеше.

Преди да продължа, малчуганът изстреля срещу мен първия си коварен въпрос:

— Чичко, ти какво работиш?

— Учител съм — отговорих и се замислих, че ако сега трябва да решавам какъв искам да стана като порасна, пак бих избрал същото.

— А като си учител, защо не си жена? — продължи с неудобните си търсения малкият любопитко.

— Ами... — понечих аз да обясня, но той продължи своята бомбардировка:

— А ти беден ли си?

— Не! — успях някак да промуша краткия си отговор, докато той отново направи поредното си умозаключение:

— Мама казва, че ние сме бедни, защото нямаме кола и татко пие ракия.

Не знаех какво да отговоря, а Спайдърмен явно не беше приключил със своята анкета:

— Обичаш ли да спиш следобед? Нас тук ни карат всеки ден.

„Какво да се прави?! Всеки с проблемите си!“ — успях да си помисля аз, докато изслушвах житейските несгоди на тези двама малки мъченици, затворени на това ужасно място.

Понечих да зарежа пазарската си чанта на тротоара и да побягна, за да се спася от следващия неудобен въпрос от типа на „Мразиш ли магданоз?“. Щях да се върна по-късно и да си я прибера някак. В този момент обаче чух спасителния глас на учителката, която седеше на сянка в близката беседка с покрив като гъбка:

— Кирчо! Петя! Бързо тук! Прибираме се! Време е за обяд!

Понякога спасението идва някак изневиделица. Вече съм сигурен.

Двамата малчугани сякаш изведнъж забравиха за интереса си към мен и нашето импровизирано интервю. Пуснаха решетките на оградата, които стискаха така старателно до този момент, и бързо се запътиха към тристепенното си обедно меню, което вече може би ги очакваше.

САМОТНИЦИ

САМОТНИЦИ

Гергана Пашова, IX. А

АЛЪОША

Беше първият ми сутрешен крос от дълго време насам. Направих няколко дължини по алеята в Бунарджика и после бодро поех нагоре към Альоша. Не помня откога не бях изпитвал това странно чувство — сякаш чуваш как тялото ти крещи с пълна сила: „Хайде, глупако! Искам да ме натовариш още! Не ми е достатъчно!“.

Сутринта беше свежа, слънчева и прохладна. Чувах как птичите песни, градският шум и вятърът, поклащащ клоните на дърветата, образуваха някаква приятна лятна симфония. Липсваше ми само жена ми, която бях изпратил на работа малко по-рано. Тя винаги ми липсва, когато е далече от мен.

По павираната пътека нагоре, осеяна с изпокапали сливи и листа, обрулени от нощния дъжд, се разминах с няколко дружелюбни кучета и техните стопани.

Две дами обсъждаха на висок глас рецепта за мусака, докато един червен микробус „Форд Транзит“ задмина бавно всички ни.

Само няколко минути по-късно вече бях под шинела на Альоша. Обиколих наоколо с камерата, радостен, че няма хора, които да влязат в кадър. Направих няколко снимки и едно видео, но беше доста ветровито и реших да слизам обратно. Едва тогава видях на една от пейките слабичък старец с кафяви панталони и синя блуза с навити ръкави. Жилестите му ръце държаха стара бейзболна шапка с надпис Champions, а една брошура на VILLA му правеше компания, оставена на пейката до него. Първо забелязах как вятърът си играе с косъмчетата около плешивото му теме, а след това видях големите му мътни очи. Той беше плакал.

Пристъпих по-близо и го попитах:

— Добре ли сте? Всичко наред ли е?

Старецът ме погледна и отговори:

— Да, младеж. Добре съм.

Колко отдавна не ме бяха наричали „младеж“. Вече почти бях свикнал да бъда „чичко“.

— Понеже ми се стори...

Но вместо да довърша казах:

— Извинявайте! Не исках да Ви безпокоя.

Старецът тъжно се усмихна:

— Не. Няма нищо. Просто съм... самотен.

Няколко работници от „Градини и паркове“ в оранжево-зелени гащеризони минаха покрай нас. Той сякаш ги изчака и продължи:

— Някога бях щастлив. Имах всичко — семейство, кола, вила. Работих няколко години в Либия. Имах пари.

— Но какво стана? — попитах тихо, съжалявайки за своето любопитство.

Той направи опит да се усмихне. Нахлупи шапката на плешивата си глава и не отговори.

— Извинявайте! — казах. — Не е моя работа. Мога ли с нещо да Ви помогна?

— Не — промълви сякаш на себе си старецът. — А и Альоша вече ме изслуша.

После погледнахме и двамата към голямата каменна статуя и той продължи:

— Понякога идвам тук, когато няма никого, и му разказвам живота си. Альоша е чудесен слушател.

Усмигнах се вяло. Сбогувахме ме се и аз заслизах по стълбите. Няколко метра по-надолу се обърнах и реших да направя една последна снимка — за спомен от днес. Стареца вече го нямаше. Само Альоша мълчаливо съзерцаваше Пловдив от високо.

НОВА ГОДИНА

— Ей, едно време каква зима имаше! — каза старият железопътен работник, облягайки се по-удобно на рамката на голямото си мъжко колело, загледан в коловозите срещу себе си. Там си почиваше един дълъг товарен влак, нетърпелив всеки момент да поеме по пътя си. Смелото януарско слънце вече беше простряло благодатните си длани върху празната малка гара разпределителна и я милваше с щедрите си лъчи в тази първа за новата година сутрин.

— Това сега на какво прилича? Нова година ли е или Благовец? — довърши мисълта си служителят на БДЖ. — Зима без сняг е като мъж без мустаци.

— Помня, помня — отговори единственият пътник освен нас с Валка. Човек, видимо попрехвърлил половин век, облечен в кафява шофьорска шуба и стари панталони. — И аз ги помня онези зими! — Всмукна блажено от цигарата си и продължи:

— Една година, няма да забравя, бях малък, така беше натрупало, че на сутринта баща ми едва успя да направи пъртина в снега. Колибката на кучето почти не се виждаше. А ние с брат ми само това и чакахме. Изскочихме навън със сурвачките да обиколим съседите за Сурва. Като се прибрахме, майка ни първо ни изсуши мокрите дрехи и чорапите на печката, направи ни чай, а след това ни се накара едно хубаво и ни наказва да не излизаме. Брат ми дори отнесе и два шамара като по-голям.

— Объркаха и времето, и хората — каза замислен старият железопътен работник. После закопча ципа на черното си служебно яке с голяма оранжева светлоотразителна лента на гърба.

— Абе много лоши станахме бе! — потвърди пътникът. — Ама ще знаеш, не е само тука. Моите синове са в Испания. Работят там от години. Чухме се снощи по Вайбъра. Викат: „Тате, зле е положението. Работата намаля. Пари вече не дават както преди. Мръсно си правим българите един на друг, вместо да си помагаме. Злоба. Завист.“ Страшна работа!

Студеният планински вятър направи един бърз спринт от край до край по първи коловоз. Надникна от любопитство в мръсната чакалня, където бях оставил Валка на завет. А после продължи по пътя си, разбърквайки хубавия безпорядък, в който лежах десетки фасове между линиите заедно с едно празно пластмасово шише без тапа, но с надпис „Лимонада за вино“.

— И зимите, и хората станаха неистински — каза служителят на БДЖ. — Е, аз ще вървя да почивам. По празниците все се пиша дежурен. Вече три нощни смени ми се събраха.

— Що така? — попита възмутен пътникът. — Не е честно. Що позволяваш да те прецакват? Аман от тарикати!

Кантонерът се усмихна вяло и отговори:

— Не бе. Няма такова нещо. Просто от няколко години съм така. Откакто жената се спомина. Какво да правя самичък у дома? Като бухал. Тук поне съм сред хора. Нека празнуват младите. Аз моето съм го взел.

Пътникът хвърли недопушената цигара и прибра ръце в джобовете на шубата си. Една от местните котки бавно приближи и се отърка в краката на стария служител на БДЖ. Той я погали нежно с ръка и промърмори:

— Хайде, Ганке! До утре, момиче!

После се качи на колелото си. Пресече линиите и пое надолу по шосето към близките схлупени къщи.

НЯКОЛКО СЕДМИЦИ ПРЕДИ КОЛЕДА

Качих се в последния момент. Вратата на автобуса щракна след мен като съдебно решение на последна инстанция. Вътре имаше поне два класа от гимназията, а аз някак успях да принудя двамата пъпчиви тийнейджъри пред мен да се качат едно стъпало по-нагоре. Сега вече знам как се чувстват файловете в претъпкана флашка.

Единият от младежите, с големи сини слушалки на ушите, ме погледна някак между другото и се обърна към приятеля си:

— Написа ли домашната по немски?

Другият го погледна учудено през очилата си и каза:

— Офф, брат, не ме занимавай с глупости. Едно такова коледно ми е. Не ми е до никакви домашни. Искам вече ваканция. По цял ден ще ям и ще цъкам на плейстейшъна.

Момчето със слушалките свали едната от ухото си и въздъхна:

— И аз я чакам тази Коледа. Нашите ми обещаха нов комп. Искам и нов монитор, ама той може и да почака.

Някаква реклама по радиото се опита да убеди всички пътуващи, че мирише на канела и печени коледни сладки, но аз долавях само спарената миризма на застояло, примесена с парфюмите на ученичките и недискретен нюанс на пот, носещ се най-вероятно от групата младежи пред мен, които обсъждаха баскетболния си мач в часа по физическо.

На следващата спирка трите усти на чудовището автобус се отвориха отново, изплювайки навън половината пътници. Разширих се териториално като България през първата половина на IX в. и осъзнах за пореден път мъдростта на всички афоризми, посветени на свободата. Вече можех спокойно да си движа ръцете и краката, без да се притеснявам, че ще бръкна в ухото или в носа на някого. Дори се загледах в малката коледна играчка, закачена над шофьора, точно върху календара на някакъв оръжеен магазин с полугола жена, която се поклащаше в такт с неравностите на пътя. Спомних си за един петокласник, който малко по-рано днес беше възкликнал, явно за да се отърси от всички подробности за религията на Древен Египет, с които

бях бомбардирал него и съучениците му: „Колко бързо мина днес! Не усетих часовете.“ Така си е. Времето лети. Или ако не лети, то поне тича много бързо. По-бързо, отколкото на нас ни се иска, и по-категорично, отколкото можем да приемем за нормално. Децата порастват, а ние остаряваме. Но в това няма нищо лошо. Стига да не го правиш сам. А и едно от най-хубавите неща на младостта е усещането, че някой има нужда от теб, че с нещо си потребен и полезен. После... после явно се превръщаш в дискета за флопидисково устройство пред последен модел лаптоп.

Кондукторката остави брошурата на „Кауфланд“ на празната седалка и се обърна към шофьора:

— Знаеш ли дали са готови вече нарядите за празниците?

После двамата обсъдиха набързо колегите си и несправедливостите при разпределението на смените, които ставали очевадни по това време на годината.

— Ох, тая пак е тук — продължи отегчено кондукторката.

— Коя? — попита шофьорът.

— Абе онази бабичка, дето се вози по цял ден — отговори кондукторката и посочи с глава зад мен.

С периферното си зрение успях да видя бялата коса на възрастна жена, която мълчаливо гледаше дъждовните улици на Пловдив през прозореца.

— Що, ма? — попита отново шофьорът. — Жената нали пътува с карта? К'ъв ти е проблемът?

— Не бе! Никакъв! — каза кондукторката.

Чу се звук от съобщение по Месинджър. Тя погледна в телефона си, усмихна се и продължи:

— Познаваш ли я?

— Тъжна история — въздъхна шофьорът. — Живее самичка. Няма си никого. Вози се по цял ден, за да е сред хората и да не хаби ток за отопление.

Станах, защото дойде моята спирка. Преди да слеза, погледнах скришом възрастната жена, но успях да различа само един силует, облегал на седалката като обвиняем, и овехтялото ѝ жълто палто. Усетих как нещо ме стисна леко за гърлото, докато слизам, но го отдадох на сезона. Често става така по това време на годината — няколко седмици преди Коледа.

ПОСЛЕ

Шофьорът подпря големите си космати ръце на волана. Умореният му поглед се спря за миг на ръчния му часовник с метална верижка, а рунтавите му вежди се повдигнаха нагоре. После облегна плешивата си глава на седалката и затвори очи. Вратата на спрялата му съвсем близо до тротоара зелена кола беше отворена. Стори ми се дори, че долових смесен мирис на цигари и евтин ароматизатор, който се носеше отвътре заедно с приглушените звуци на народна музика.

Любувах се на тази гледка, седнал в кварталното кафене срещу спирката на пазарджишката Държавна болница. Чаках автобуса за Пловдив. А мислите ми си играеха на „Не се сърди човече“, надпреварвайки се да се прескачат и бутат една в друга: „Получи се хубав час днес с 10-ти клас. Възкресихме Одриското царство“. „Не съм събрал още всички пари за учебните тетрадки. Другата седмица трябва да ги поръчам“. „Да не забравя да подсетя пак моя клас за документите за стипендия“. „Трябва задължително да бием «Лестър Сити» в събота. Сигурен съм, че този сезон най-после титлата ще е на «Анфийлд». In Klopp We Trust!...“ Какви важни умозаклучения и сърдечни терзания! Но така е — всички носим различни неща в душевния си джоб. Обща е може би само несигурността, с която проверяваме от време на време дали всичко в него си е на мястото. Става сложно, когато нещо, за което си свикнал да се тревожиш, изведнъж изчезне или приеме друго агрегатно състояние.

На съседната маса до мен седяха една възрастна жена с къса коса, подпряла ожуления си бастун на стола, и една дама с тежък грим и около половинвековна житейска история. Мълчаха известно време. После по-младата въздъхна и каза:

— Нали вече ти обясних бе, мамо! Тук ще те гледат добре. Ще се грижат за теб.

Възрастната жена преглътна тежко.

— Ще ти е трудно в началото. После ще свикнеш — продължи дъщерята.

— Кога „после“? — успя да промълви майка ѝ. — Колко от това „после“ ми остава?

— Не говори така, мамо!

Един човек с работен гащеризон прекъсна мислите ми и техния разговор. Поръча си едно дълго кафе със сметана, оглеждайки мръсните си обувки, докато чакаше поръчката си.

— Поне да можех да взема Снежка с мен — промълви отново възрастната жена. — Какво ще стане с нея?

— Знаеш много добре, че няма как да разрешат котка в старческия дом.

Мълчанието, което до този момент си играеше на улицата с пожълтелите нападали листа, отново се върна за момент на масата при двете жени. Погледна ги сякаш в очите, а после по-младата отново го изгони, поглеждайки към колата и нейния шофьор.

— Ще тръгваме, мамо, защото Митко е изморен. Бил е нощна смяна.

Майката понечи да каже нещо, но успя само да премести бастуна си от другата страна на стола. Погледна настрани, а помътнелите ѝ старчески очи се наляха със сълзи.

— Моля ти се, мамо! Стегни се! Знаеш, че няма как. Ако беше приписала къщата на нас...

Усетих как някакъв горчив вкус се разлива в устата ми като чуждо чувство за вина върху полираната маса на съвестта ми. Допих последната глътка кафе и станах. Чувствах, че трябва бързо да се отдалеча от това място. Не исках да чувствам и да мисля нищо. Щях да го направя „после“. Отправих се към спирката, пресичайки неправилно. Беше точно навреме. Белият автобус се задаваше от другия край на улицата.

СПЪТНИЦИ

Седим с дядо Минко в празната автогара. Ей така, някак съвсем естествено, като сармички в кутия от сладолед на втория рафт в български хладилник. Запознаваме се, докато двамата чакаме автобусите си. Още с първите реплики усещам как се докосвам до човек, който, без да знае и вероятно без да иска, е останал недосегаем за социалните мрежи. Пази у себе си онази наслада от непосредственото живо общуване, която у много от нас, днешните „модерни“ хора, някак е започнала да закърнява, чакайки за поредния ъпдейт.

Старецът ме гледа в очите, докато говори бавно и внимателно. Сякаш му доставя удоволствие да чува гласа си и всяка една своя дума. Разказва ми живота си. Стар ерген е.

— Не успях да се оженя — казва с примирена тъга, докато почуква виновно с бастуна си по една напукана плочка пред нашата седалка. — Имах си една Анастасия, но... Така и не можах да я убедя, че си струва да извървим пътя си заедно.

Бил земемер. Пензионирал се и отишъл да живее „в гората“, както сам се изразява. Станал хижар. Посрещал и изпращал туристи. Живее с техните радости, проблеми и тревоги. Там — в планината — намерил утеха за своята самота. Споделил я. Опитомил я.

— Планината е... — спира за миг дядо Минко. Сухата му жилеста ръка стиска платнената му носна кърпа. После довършва:

— Планината е като майка. Може да те утеши, когато си тъжен. Да те приюти, когато се луташ. Да ти се скара, когато си безразсъден.

Навън зимната януарска сутрин щипе по бузите със студените си пръсти първите смелчаци, дръзнали да излязат по улиците толкова рано. Тихо е и дори чуваме гласа на диспечерката от гарата, която обявява пристигането и заминаването на поредния влак от и за някъде.

— Мен ако питаш, човек е произлязъл от планината — нарушава краткото си мълчание бившият хижар.

Някакъв мъж се приближава до кафе машината, която стои наказана в ъгъла. Спира се пред нея и без да гледа, натиска копчето с

желаната напитка. Докато чака, проверява най-недискретно джюкяна на панталона си и се почесва по брадичката. После взема чашата си и бързо излиза навън.

Поглеждам си часовника и казвам:

— Дядо Минко, аз ще тръгна. Беше ми много приятно.

— Тръгвай, юначе! — отговаря ми той. — Отивай да учиш децата! Всеки си гони времето. А то, пусто да остане, все не иска да чака...

После се усмихва добродушно. Сгъва на две измачканата си носна кърпа и я прибира в джоба си.

СРЕЩА

Сутрините в края на септември приличат на мързеливи разглезени госпожички, които нарочно се излежават до възможно най-късно в леглото си. Затискат палаво с ръка вратата пред нетърпеливия нов ден, а после хукват пред него по събудените градски улици и весело подритват нападалите по тях есенни листа. Приготвям се да се втурна подире им, слизайки от пловдивския автобус. Шофьорът не бърза и със самочувствието на капитан на круизен кораб бавно паркира на спирката на пазарджишката Държавна болница. Чувствам се като коркова тапа в бутилка шампанско на Нова година — намирам да изляза по-бързо на свеж въздух след близо половин час „хитове“ на радио „Веселина“. Такава „музика“ толкова рано сутрин е истинско изпитание за мен, а общо взето минавам за търпелив човек. И все пак, ако можех да избирам, бих предпочел добрите стари китайски мъчения пред попфолка. По-поносими са някак. А толкова много ми се четеше Клавел с неговата „Вихрушка“, които обаче ще трябва да почакаат.

На спирката мирише на банички. Само на 20 метра една от друга две баничарници очакват своите клиенти. Това се казва колегиалност! А после пак някой ще говори за клона и маймуните. Явно, че клонът е здрав. Дал Бог и достатъчно маймуни.

Всъщност мисля, че баничката отдавна е заела своето специално място в българската народопсихология, редом до завистта, чушкопека и чопленето на печен слънчоглед на обществени места.

Поемам бързо към училището. Чакаат ме входни нива в пети, шести и единадесети клас. Все важни и класически въпроси от типа на „Защо управлението на цар Симеон се нарича Златен век?“, „Какви са последиците от участието на България в Първата световна война?“ и т.н. Има ли нещо по-култово от това, освен може би ученическа екскурзия по направлението Карлово — Калофер — Сопот?

Почти стигам гърбавото мостче на канала, когато някой извиква зад гърба ми:

— Добро утро, даскале!

Обръщам се, а зад мен жена, попрехвърлила 60-те години, с оловносива коса, син елек без ръкави и панталони от груб плат, която бута пред себе си голямо старо колело с женска рамка.

Поздравявам я от учтивост, без да мога да си спомня откъде се познаваме. Вече сме на самото мостче, когато тя изведнъж подпира колелото си върху жълто-синия метален парапет и ми казва:

— Как я караш?

Отварям уста, за да обясня, но жената е по-бърза.

— Аз съм горе-долу добре. Абе щом сме на крак — берекет версин. Само да сме здрави!

— Да! — успявам да кажа аз, докато тя подпира с крака си педала на колелото.

— Не знам дали знаеш, даскале, ама аз гледам двама болни — един с рак и една бабичка. Сега съм тръгнала да ги обходя.

Едно бездомно куче бързо притичва покрай нас по мостчето, на което стоим ние, а жената довършва:

— Лоша работа ти казвам. Много болен народ. Ама знаеш ли — освен болката и самотата много им тежи. Като тръгна да си отивам, бабичката ме гледа тъжно и ми вика: „Остани още малко! Ей така — само да помълчим заедно.“

Усещам как някаква невидима ръка бавно ме стиска за гърлото.

— Ти иначе как си? — продължава жената, която гледа болни хора.

— Благодаря! Добре съм — успявам да довърша за пръв път цяло изречение.

— Е, хайде със здраве! — казва тя. Качва се на голямото си колело и с усилие бавно завърта педалите.

Аз поемам отново по пътя си. Един огромен билборд с надпис „Пожелай си повече!“ остава зад гърба ми. Вдигам ципа на жилетката си, усещайки за пореден път, че есента вече е тук.

ЛЮБОВ

Ванеса Тонова, XI. А

ДЕЖАВЮ

В един студен и ясен слънчев ден, преди няколко години, се разхождаме с жена ми и брат ѝ по улиците на Амстердам. Усещането е, сякаш се спускаш по цветовете на дъгата. Шарено, интересно, освобождаващо и толерантно. Улични музиканти, фокусници, мимове, музеи, галерии, шум, глъчка. И много колоездачи, които там се ползват с особени привилегии. Като вървиш покрай каналите, по които постоянно плуват лодки и туристически корабчета, няма как да не те задмине и някоя карета или ретро автомобил.

Усещаш как всичко балканско в теб изведнъж започва да се съмнява в себе си. Изпълва те едно странно чувство, че и ти си европеец по някакъв начин поне за малко, поне докато си там.

А хората... Ах, хората! Не се сецам как по-добре да ги опиша с едно изречение, освен да цитирам бай Захари Стоянов и неговите „Записки по българските въстания“, в които нарича панагюрци „охолни и непритеснявани хора“.

Оставаш с натрапчивото усещане, че всичко в Холандия е в името на онзи — „малкия човек“. Да му е удобно и комфортно на него, защото там отдавна са разбрали, че най-голямото богатство на една страна — това са нейните хора.

Мислиш си: „Защо и в България не е така?“ А един жесток глас ти отговоря с умерена доза цинизъм в себе си: „Защото в България живеят българи!“.

„Докога, по дяволите, ще ми излизаш с това обяснение?“ — питаш ядосан, но гласът мълчи. Май и на него вече му е писнало.

Вчера, години по-късно, крачим с жена ми към Главната за вечерна разходка.

— Какво става тук? — пита тя нетърпеливо, виждайки колко много хора са плъзнали като безброй кръвни телца по вените на града.

— Нищо — отговарям. — Пловдив е жив. Тук постоянно се случва нещо. Знаеш как е.

Поемаме към Капана. Има някакъв фест. Пълно е с млади и модерни хора, които културно се забавляват. Кюфте да хвърлиш, няма

къде да падне. Шарено. Цветно. Забавно. Интересно. На различните улици звучат джаз, соул, рок. Зона, забранена за чалга и простотия. Артинсталации, графити по стените на сградите. Кафенета в ретро стил, бирарии, ресторанти.

Изведнъж ме връхлита дежавю, което със силен шут по задника ме връща в Амстердам. Чувствам се щастлив и се чувам как възкликвам: „Толкова много млади хора на едно място! Има надежда! България ще я бъде!“.

Жена ми се усмихва и ми прошепва:

— Знаеш ли, аз пък имам усещане...

— Какво е? — питам разсеяно, докато се възхищавам на картините на един от уличните художници. Седнал на тротоара с бира в ръка, той се усмихва и вдига тост в знак за поздрав към навалищата.

Младо семейство с деца си прави селфи за спомен пред нас, а някакво усмихнато момиче ми предлага флаер, който ме кани на изложба.

Неусетно започва да вали, което само прави нещата още по-магични. Валечка също е под наркозата на Капана, но довършва мисълта си:

— Имам усещане за Пловдив.

Настръхвам и стискам още по-силно ръката ѝ. Целувам я с цялата нежност, на която съм способен. Дъждовните капки бавно падат върху нас като любовни заклинания, които нашепва красивото пловдивско небе.

После поглеждаме в очите си. Точно в този момент думите са излишни, защото ние отдавна сме се научили да общуваме със сърцата и душите си. Поемаме си въздух като двама дълбоководолази и отново се потапяме в магията на Капана — нашия малък Амстердам.

ЕДНА СУТРИН В КРАЯ НА ЛЯТОТО

Слънцето вече прежурия по склоновете на Шуменското плато, увило се като висока зелена яка около града. Има нещо много интимно и магично в начина, по който тук от векове общуват планината и хората. Иначе нищо необичайно — започва поредният горещ августовски ден в края на лятото. Сякаш осъзнавайки, че есента приближава, то става още по-горещо. Като стари батерии за дистанционно, които си решил да сменяш, защото ти се струват изхабени, а те изведнъж започват да работят още по-добре — ей така, за да ти направят напук.

Една мързелива котка е намерила спасение под паркираната неправилно върху тротоара кола и блажено нехае за поредния ядрен тест на Северна Корея, новия политически проект на Слави Трифонов и африканската чума по свинете в Русенско. (Колко е хубаво да си котка понякога! Или поне така изглежда отстрани.)

Отваряме желязната врата на арменската църква и се шмугваме бързо с Валечка под сянката на високите величествени дървета. Прохладно и приятно е. Нападалите по земята борови иглички скърцат под обувките ни. Спирам се за миг пред надгробния паметник с малкия мраморен ангел, разперил тихо крилете си над вечния сън на малката Забел. Тя „почива тук“ още от средата на XIX в. Мисля за смъртта и за това малко момиченце, доживяло само до третата си година и погребано в църковния двор. Защо ли Бог го е повикал при себе си толкова рано? Някои хора не получават шанса дори да започнат да трупат греховете си, докато други дълго и старателно му се наслаждават. Или може би смъртта е просто фасадата, зад която се крие тягостното чувство за неизбежност у хората.

Кучешки лай от близките дворове прекъсва грубо този миг на уединение и порив към вечните истини като неумолима аларма на телефон сутрин рано.

— Добре дошли! Заповядайте! — ни посрещат любезно двама от мъжете, които от години се грижат за храма заедно с останалата част от арменската общност в града. Те са „момчетата за всичко“. Тук са,

защото това е свято място за тях, което пази паметта и традициите на предците им, напуснали преди няколко поколения изстрадалата си родина в търсене на спасение от ужасите на геноцида и ново начало. Като че ли именно тук те все още имат усещането, че са такива, каквито са — арменци. Все още...

Питат ни с интерес как сме пътували, какво ново по Южна България, за цената на доматите там и как върви моят даскалък.

— Вие как я карате? — връщам на свой ред част от въпросите.

— Комси-комса — с чувство за хумор отговаря по-младият. — Стягаме се за Св. Богородица.

— Не отива на добре тоя грешен свят — добавя замислено другият. — Виж какво става с природата. На Антрацида вече снегът намалява. Чух го по радиото вчера.

— К'ва Антрацида, бе? — наставнически го поправя по-младият. — Антарктида!

Довършва поправката си и влиза в църквата. Оттам, заедно с гласа му, се чува от тонколоната да звучи литургия на запис.

— Ама така ни се пада! Щото хората сме едни...

— Седни де. Закъде бързаш? — ми казва моят събеседник и поглежда стария си ръчен часовник.

Присядам на пейката до него и двамата се вираме в големия традиционен арменски каменен кръст срещу нас. Красивите орнаменти и шарки, издялани върху кафеникавия камък, приличат на следи от стъпките на всички арменци, пръснати по целия свят. Безброй човешки пътеки в душата на тяхната далечна родина — майка Армения.

Старецът до мен въздиша леко и продължава:

— Животът не обича да го карат да бърза, а хората все забравят това. После се оплакват как са отлетели годините. Радвай му се, докато можеш. И не се опитвай да го разбираш. От мен да го знаеш!

— Ще го запомня! — обещавам твърдо аз като истински политик. Лесно се дават такива обещания.

Разменяме още няколко думи. После си вземаме довиждане с църквата и хората в нея. На излизане затваряме внимателно желязната врата зад себе си. Слънцето напича още по-силно. Вече е почти обед.

ЕСЕНТА НА ЖИВОТА

На спирката беше тихо. Гледах как дъждовните капки монотонно падат в близката локва, сякаш някой уморено подхвърляше камъчета в малко езеро, в което се оглеждаше сивият есенен ден. Наоколо ноември беше разхвърлял небрежно изпопадали листа от близкото дърво, за да изпълни някакво древно природно заклинание за меланхолия.

Един настръхнал и мокър до кости врабец смело се бореше с малко парче баница, което някой великодушно му беше завещал, преди да се качи на поредния автобус за някъде. Кой казва, че хората са лоши? Склонни са на такива огромни добрини — особено когато не им струват скъпо.

Долавях мириса на дим, който комините на къщите вече изпускаха на воля като безброй едновременни въздишки.

Всичко ми се струваше толкова тривиално и подредено в детайлите си, все едно бях в сериал на Би Би Си.

Синхронът на тази идилия нарушаваше от време на време възрастният мъж, който седеше от дясната ми страна. Облечен в овехтял сив костюм, той нервно почукваше с ожуления връх на дългия си черен чадър.

— Брей, няма край тоя дъжд — каза сякаш на себе си старецът и грижливо приглади тънките си мустаци. Те явно бяха нещо много специално за него, защото ми се сториха прекалено добре поддържани и дори боядисани. С тях приличаше Аспарух Лешников или на някой друг от плеядата български изпълнители на стари градски песни.

— Няма как — казах аз от учтивост. — Есен е.

Човекът ме погледна замислено и суетно приглади с ръка някаква невидима гънка на панталона си, след което каза:

— Не, младеж! Не си прав.

Погледнах го учудено, а той продължи мисълта си, без да бърза:

— Истинската есен ще я усетиш, като дойдеш на моите години, жив и здрав. Тя идва тогава.

„Охоооо — помислих си аз, — още един Омар Хаям.“ Но не казах нищо.

Една млада жена с букет цветя слезе от син поочукан опел и бързо се скри на сухо при нас.

— Какви красиви цветя! — възкликна старецът.

— О, благодаря! — отвърна кокетно на комплиментата жената и леко се смути. За да прикрие своя свяж, тя някак между другото, с небрежната изтънченост на дама, праметна един кичур от кестенявата си коса и се загледа в нещо надолу по улицата.

— Обичах да подарявам цветя на моята другарка — каза възрастният мъж на мен, кимвайки към букета. Усетих как тиха тъга нахлува в мъглявата стая на сърцето му, и без да искам, докоснах самотата му, която скучаеше там със спомените му.

Замислих се над израза „моята другарка“. Колко мило, старомодно и истинско! Не се сецам за по-добър начин да се опише еволюцията на любовта в душите ни. Смяната на агрегатното състояние на страстта, която ни изпепелява и с годините някак я закотвяме на дрейф в пристанището на своите истини.

Изведнъж забелязах, че старецът и младата жена вече ги нямаше, а един бял автобус бавно се отдалечаваше от спирката. Извадих телефона си. Чувствах огромна необходимост да се обадя на жена ми. След първия сигнал „свободно“ тя вдигна, а аз дори не й дадох възможност да промълви нещо първа. Чух се само да казвам:

— Знаеш ли, Валечка?... Обичам те!

МЪЖЪТ С ПАЛИМАТА

Чакалнята на автогара „Юг“ беше необичайно тиха и почти празна. Това сакрално място, на което се срещат и разминават толкова много непознати хора, съдби и планове, сега приличаше на български киносалон от края на 80-те години, в който се прожектира съветски филм. Дори спареният въздух, който като любезен портиер обикновено посреща новодошлите в помещението, беше излязъл някъде навън да се поразсее. Само облаците любопитно надничаха през мръсните стъкла, за да се огледат в тях, доколкото е възможно.

Първата за деня вълна от напрежение, бързане и врява явно беше отминала, за да направи място на краткия момент на измамно спокойствие и неестествена тишина. Като в живота ни — дни и години на относително щастие се редуват с нетърпеливи проблеми и трудности от най-разнообразен характер.

Сякаш осъзнавайки това, продавачката на билети беше свалила големите си старомодни очила и разтриваше с пръсти умореното си слепоочие. Заглуших гласа на неудобството си и наруших този свещен ритуал. Купих си билет и седнах на една от седалките до чувството си за търпение, калено с годините като дете на ескимоси, за да се посветя на едно от най-трудните упражнения във фитнеса на живота — чакането. Мисля, че то напълно заслужено може да бъде обявено за Осмото изкуство. А за негова муза предлагам незначителната билетопродавачка с отегчен поглед и очила, приличащи на фарове на жигула. В краен случай биха могли да превърнат чакането в олимпийска дисциплина, което все пак е някакво признание за неговата социална значимост.

Обут в стари плетени обувки, издънени на палците, срещу мен седеше мъж на около седемдесет години. Синият му лъскав анцуг с отлепен от едната страна кант ярко контрастираше с овехтялата му карирана риза с къси ръкави. Върху голямото му чело, точно под побелялата му коса, удобно се бяха разположили една под друга две бръчки — следи от напрегнат живот, явно изпълнен с предизвикателства. Косматите му жилести ръце, сключени на гърдите

му, си почиваха като уморени текстилни работнички и аз веднага забелязах избледнялата му татуировка. Беше палма с разлистени клони. Малко по-надолу с разкривени букви пишеше: „1981 г.“.

— Харесва ли ти? — попита ме човекът с любопитство.

— Да! — излъгах аз, без да се замислям. Времето и старостта бяха казали тежката си дума и красивата някога палма вече приличаше на пилешка пържола от бут във витрина за бързо хранене.

— Спомен ми е от Златни пясъци. Бях спасител там преди много години — каза собственикът на татуировката. — Хубави времена бяха.

Един нервен шофьор мина покрай нас с табела „ПЛОВДИВ — СОФИЯ“ под мишница. Пусна си едно кафе от машината и бързо излезе, опитвайки се със свободната си ръка да приглади измачкания си черен панталон.

— А какво значи „1981 г.“? — събрах смелост аз и попитах човека срещу мен.

Той направи опит да се усмихне. Погледна някак срамежливо настрани и каза:

— Тогава срещнах Ирена и бях щастлив.

После набързо ми разказа за момичето от Чехословакия, което било със семейството си на почивка на българското Черноморие преди 38 години. Влюбили се от пръв поглед и изживели десет забравими дни. Обещали си един ден отново да бъдат заедно — завинаги. Дали си клетва на брега на морето. А за свои свидетели избрали чайките и гларусите, кръжащи над главите им.

— На какъв език си говорехте? — попитах аз, опитвайки се нескопосано да се пошегувам.

— На руски — отговори той. — Когато бях млад, любовта говореше руски.

Замълчах за миг, погледнах часовника си, чудейки се защо колежката ми Марианка още се бави, и попитах:

— Какво стана след това?

Лицето на човека с палмата на ръката вече беше напълно безизразно. Примигна спокойно с очи и каза:

— Нищо. Чаках Ирена няколко години да се върне. Обичах я и вярвах, че един ден отново ще я видя.

Забелязах как една възрастна госпожа с много къса къдрава коса влиза с големия си куфар на колелца и търси с поглед някакво

разписание.

— Чакаш ли я още? — отново се осмелих да попитам своя непознат спътник, докато той се наместваше по-удобно на седалката.

— Не — отговори. — Вече не. Останаха ми само спомените от онези десет дни.

Помълчахме още малко, докато някакви мисли увиснаха безпомощно като начинаещи акробати във въздуха между нас. Погледнах нервно часовника си, а събеседникът ми каза:

— Ще тръгваш ли?

— Да — отговорих и станах. Преметнах раницата си и допълних:

— Довиждане!

— Довиждане! — отговори човекът замислено, кръстоса отново ръцете си и се загледа в старата си татуирана палма.

НЕЩО ОТ КОКО

Засичам Коко Анастасов случайно, в автобуса за Пловдив. Разменяме две-три приказки набързо. Оказва се, че сме в една посока. Аз се прибирам вкъщи, а той ще открива поредната си изложба.

После поемаме заедно по бул. „Съединение“. Говорим за толкова много неща — изкуството, живота, хората, нравите.

— Какво ново в твоя свят? — пита ме той, а аз осъзнавам колко рядко някой ми задава въпроси по този начин.

Разказвам му в съкратен вариант първия си работен ден от седмицата и усещам как сякаш му чета осведомителен бюлетин за практическото приложение на новите програми по история и цивилизации в 5-ти — 7-ми клас. Даскалска работа! Какво да се прави?!

Двама влюбени вървят право срещу нас като камикадзета. Хванали са се за ръка, сами сред всички в своя малък свят, и смело крачат напред към мечтите си, без да се пускат дори за миг. Изглеждат толкова сигурни в своето „ние“ и нехаещи за останалата част от човечеството.

Споглеждаме се с Коко. Той се усмихва великодушно и им прави път, за да минат между нас.

— Не можем да заставаме на пътя на Нейно величество Любовта — казвам на шега няколко крачки по-късно.

— Тя, любовта, е като изкуството и вярата — отвърща ми моят спътник. — За тях няма време, пространство и точно определено място. Те са навсякъде. Водят ни по пътя. Показват ни го. И ни карат да вярваме в него.

За пореден път си давам сметка, че Коко не е само художник. Той е и философ, съзидател, естет, мистик. Той е вселена.

— Коко, защо хората станахме едни такива — озлобени едни към други? — контраатакувам аз от своя страна, след като пловдивските Тристан и Изолда са вече доста зад нас.

Той върви до мен енергично. Гледа право пред себе си. Сериозен е. Отмята с ръка кичур от косата си и ми отговаря, без да се замисли:

— Ценностите... Компасът ни с ценностите е счупен. Или поне повреден...

Става ми някак уютно в тази студена януарска вечер, която бавно се спуска над големия град. Усещам как нещо в душата ми светва и започва да ме топли, но чувствам, че не е заради първите улични лампи, които вече осветяват булеварда. Нещо друго е. Нещо от Коко.

ВАРНА

Розовият изгрев плахо надничаше през мръсния ръждясал прозорец на влака, който даваше всичко от себе си, за да ни накара поне за кратко да повярваме, че наистина е „бърз“. Лъкатушеше с усилие покрай обширните полета от спящи слънчогледи, които сякаш се бяха забавлявали до късно през нощта и сега не искаха и да знаят за раждането на новия ден. От време на време локомотивът забавяше ход, като че ли машинистът се колебаеше дали всъщност иска да стигне до Варна, където може би го очакваха някакви нерешени проблеми, стари дългове или отегчението на самотното му извънработно съществуване. Една висока кондукторка с къса коса, измачкано тъмносино сако и натежали за сън клепачи вяло ни провери билетите. Погледът ѝ крещеше: „Още малко и ще си взема от онези хубавите банички на гарата, а вие вървете по дяволите с вашето море и плажни кърпи!“. После приплъзна скърцащата врата на купето след себе си и изчезна някъде напред в тази поредна за нея железопътна сутрин.

Монотонното полюшване в такт, шумът, който издаваха релсите, и онзи неповторим спарен мирис на влак ме накараха да осъзная за пореден път, че има неща в живота, които просто не могат едно без друго. Взаимно допълващи се и неразривно свързани помежду си. Защото какво би било пътуването с БДЖ без един от тези негови съставни компоненти? Това би нарушило неговото свещено триединство и би убило неподправената му романтика.

След още няколко десетки комбинации от потраквания по релсите най-после се показва Аспаруховият мост и всички в купето се оживихме.

Мургавият нисичък мъж срещу мен изведнъж се размърда и въздъхна:

— Ей, уж щяха да го ремонтират миналата година. Започнаха нещо да човъркат по едното платно и така си остана.

С великодушна усмивка се опитахме с жена ми и тъста ми да преглътнем този нагъл опит да ни бъде развалено сутрешното морско

настроение. Но Гласът на всенародното недоволство довърши мисълта си:

— Като всичко в България! Няма да се оправим и това е положението!

Варна ни посрещна тъжна и изплашена след снощната буря. Дори не успях да усетя онзи специфичен мирис на солена вода и водорасли, който морският бриз обикновено носи щедро към гарата. Навсякъде по улиците имаше нападали клони и листа. Даже слънцето се беше скрило, обидено на тези няколко пияни древногръцки богове, които бяха вилнели миналата нощ из Одесос.

Продължихме по Главната улица. Пресякохме Морската градина и се озовахме на плажа. Определено не бяхме улучили най-подходящото време. Беше хладно, а водата студена и неспокойна.

— Морето днес не приема гости — каза Валечка с малко тъга в гласа си.

— Да! — съгласих се аз, осъзнавайки, че май наистина има такива дни, в които на горкото море не му е до хора, дошли да го притесняват, чешейки зад ушите егоизма си.

Трябва да има повече такива дни! Вярвам в това.

Свалихме обувките си и поехме по мръсния пясък, заобикаляйки няколко вече безполезни фаса, една празна пластмасова бутилка от бира и скъсана найлонова торба.

Нагазихме в студената морска вода и се заслушахме в крясъка на чайките и гларусите. Загледах се, като се опитвах да видя началото на този дълъг лист индиго, който небето беше поставило над водата. Някакво късче сиво-синя безкрайност, което Някой ни подаряваше точно в този момент. Прегърнахме се с Валечка и го споделихме без думи.

Скоро на плажа към нас и спасителите, гордо опънали жълтия флаг, се присъедини и възрастна двойка. Жената, запретнала крачолите на панталона си, вървеше отпред. А след нея ситнеше симпатичен слаб старец. Босите му артритни крака оставяха интересни следи по пясъка, а върхът на бастуна му се мокреше от време на време от прииждащите малки вълни.

— Помниш ли, като доведохме децата за пръв път тук? — обърна се жената към мъжа си, докато минаваха покрай нас. — Бяха ти дали карта от службата.

Притежателят на бастуна не отговори. Вместо това поспря за миг, облегна се на него и се загледа в далечината.

— Остаряхме, Кольо. Остаряхме — продължи жената.

Старецът гордо се усмихна. Поклати глава и отвърна:

— То, морето, не остарява. То помни всичко.

После отново закуцука надолу по плажа.

Едно малко бяло рибарско корабче изсвири изведнъж, сякаш за да напомни за себе си, после продължи пътя си право напред към хоризонта.

Моника Атанасова, IX. А

ТЪЙ ДЪЛГО ПЪТУВАНЕ

Нощният влак за Варна потегли почти веднага след като ние с Валка се качихме. Беше някак странно без обичайното мъничко забавяне, което поколения българи наред сме се научили да прощаваме великодушно. „Не бързай да се радваш! — процеди през зъби Здравият разум в мен. — Познаваш БДЖ и онази тяхна необяснима склонност да даряват безплатни минути на такива като теб под формата на чакане на някоя спирка в полето.“

Пропъдих тези мисли заедно с една прозявка и с мъка затворих развалената плъзгащата се врата след себе си. Зимният декемврийски мрак навън вече беше полепнал по мръсното стъкло на стария железопътен маратонец, който препускаше по релсите на републиката за пореден път. Не знам дали има такава държава, но има такива влакове — истински стари момчета, които продължават да дават всичко от себе си, за да докажат сякаш че все още ги бива, че все още са нужни някому.

„Машинистът явно е в чудесно настроение — помислих, докато настанявахме багажа си върху ожулените метални решетки над главите ни. — Или може би бърза да се прибере къщи при жена си, за да обуе старите си чехли и да въздъхне: «Прибрах се! У дома съм!»“. Нали всъщност „най-хубавото във всяко пътуване е завръщането“. Стига само да има някого, който да те очаква.

В купето беше тъмно като в душата на престъпник и топло като в стаята на училищен парнаджия. Извадих киндъла си, решен да довърша „Вихрушка“ през следващите няколко часа и да затворя литературното досие на Клавел. Чета от години този велик разказвач и не спирам да му се възхищавам.

Скоро към нас се присъедини възрастна двойка, която общуваше помежду си на непознат за мен диалект. Хората бяха усмихнати и приятни, въпреки че ми пречеха да чета. Обадиха се на внуците, а жената скоро след това заспа, хъркайки поносимо и някак приемливо. След около час се събуди за миг, опипа с ръка косата си, която беше

заприличала на карфиол. Отпи малко вода и потърси с поглед мъжа си. Той се възползва от ситуацията и страхливо подхвърли:

— Трябва да направим крем карамел за Коледа.

— Живи и здрави да сме дотогава! — охлади тя празничния му ентузиазъм и отново потъна в неспокойния си железопътен сън, свита на седалката.

Мъжът се почеса вяло по плешивата си главата, помоли ме да отворя за момент вратата и после също заспа.

И жена ми отдавна се рееше някъде из царството на Морфей и само тихото ѝ равномерно дишане издаваше присъствието ѝ.

Останах сам с Джеймс Клавел и още няколко часа път, които ни очакваха. По закона на Мърфи батерията на киндъла ми не след дълго се изтощи. Единственото, което можех да направя, бе да видя как подсветката на четеца ми угасва красиво като свещ на коледна елха. Понечих да търся кабела в раницата, но щях да събудя всички и се отказах. Отпуснах се безпомощно на облегалката и си помислих, че ако някой ден срещна проклетия Мърфи, със сигурност ще му вкарам поне два шамара.

Затворих очи и се опитах да заспя, но късното ми кафе не ми позволи този лукс. Влакът намали скоростта си за кратко и от съседното купе дочух весела глъчка на млади хора. Две момичета излязоха в коридора и отвориха прозореца пред себе си. Свеж въздух изпълни всичко наоколо.

— Ще си изкараме супер! — каза едното момиче с бяло яке и дълга коса, укротена в плитка.

— Да. Може би — отвърна събеседничката ѝ, която беше малко по-висока, с къса коса и панталони над глезените. Помислих си, че ако навремето някой обуеше такива панталони, щяха да го подиграват, че у тях е имало наводнение.

— Защо си тъжна? — попита момичето с бялото яке и плитката.

— Не, просто мисля за Ники. Липсва ми — отговори притежателката на късите панталони.

После двете потънаха в кратко мълчание. Чувах се само нощният вятър и скърцането на влака върху релсите.

— Обичам Ники — промълви отново девойката с късата коса. — Обичам я. По-силно е от мен.

Момичето с бялото яке не каза нищо, изчакайки събеседничката си да продължи:

— Знаеш ли, мислехме дори да избягаме. Някъде в чужбина само двете — тя и аз. Но нашите ще откачат. Не е истина, човек! В капан съм!

Приятелката ѝ въздъхна, загледана в ясното звездно небе навън.

— И все пак — продължи любимата на Ники — един ден ще се чупим двете. Искаме да живеем в Холандия или някъде другаде в Европа.

— Знам как се чувстваш — каза момичето с дългата коса. — Майка ми искаше да ме води на психолог, когато разбра навремето, че пуша трева. Но това са минали работи. Правех го, за да се харесам на другите в компанията. Дори не ми беше интересно.

Сякаш без да я чува, другарката ѝ продължи:

— Ако един ден се върна в България, то ще е само заради Родопите. Обичам тази планина. Няма по-красиво и гостоприемно място. Магично е. Имаме си там наше тайно място с Ники... — не довърши момичето с късата коса, пренасяйки се в мислите си в някакви много скъпи спомени и съкровени преживявания.

Няколко минути по-късно сънената кондукторка започна поредната си проверка. Двете момичета затвориха прозореца и се прибраха при другите.

— Нови пътници? — попита служителката на БДЖ, включвайки за минута осветлението в нашето купе. Спящите ми спътници се размърдаха неспокойно, а аз забелязах един надпис на малката масичка до прозореца: „Обичам Кирил“. После отново стана тъмно. Очаквах ни още няколко часа път.

ГРЪЦКИ ОСТРОВ

Дружелюбното януарско слънце нежно гали лицата на хората — море от съдби, надежди и страхове в красивия съботен предиобед. Вълните на това истинско пловдивско море палаво се гонят от единия край на Главната до другия и обратно. Закачат се весело, изчакват се, говорят си и се смеят шумно, а после някак се разливат в съседните улици на Капана, достигат Стария град и прииждат отново към Джумаята.

Само преди няколко минути сме излезли с Валечка от вкъщи и усещаме как вече сме част от тази лежерна идилия, а аз за пореден път си давам сметка защо за древните евреи и техния календар съботата е свещен ден.

Пред нас двама старци, улични музиканти, с позахабени шофьорски шуби и черни ушанки, свирят на китарите си някаква средиземноморска класическа пиеса. Дотолкова са „потопени“ в музиката си, че ту единият, ту другият блажено притваря очи за миг, въздъхват замечтано и гледат минаващите покрай тях хора с чувство на съдържана тъга по отминалата си младост. Градският шум около тях също сякаш е притихнал, посядайки за миг да ги послуша.

Валечка изведнъж се спира и прави същото. После ме хваща за ръката и казва:

— Все едно сме на някой гръцки остров. Дори си представих тюркоазените води на Йонийско море. Помниш ли о. Корфу?

— Помня, разбира се — отговарям бързо. — Как да забравя дните, в които бяхме в Рая — ти и аз?

Тя се усмихва, сякаш без да ме чуе, и ме пита отново:

— Ами онзи нежен средиземноморски бриз? Ами маслиновите дръвчета навсякъде? Ех...

Една шарена група закръглени гръцки туристи обсъждат нещо на висок глас, минавайки покрай нас, и само дооцветяват дежавюто на жена ми.

Продължаваме по пътя си, а двамата музикални братя Грим продължават зад нас да разказват своите приказки със старите си

китари.

Някакво прозрение изневиделица ми се стоварва върху главата и започвам да виждам около себе си толкова много гръцки острови и техните обитатели. Точно пред нас е младо семейство с дете. Всички са с предпазни маски заради грипа. Държат се за ръце. Щастливи са на своя остров. До тях, на друг остров, две момичета гледат нещо в телефоните си и се смеят. Една възрастна дама е тръгнала някъде със своето смешно куче. И тя е един малък остров.

„Боже! — мисля си. — Та това е цял архипелаг! Колко е красиво!“

Уморени сме. Сядаме на една пейка. Вятърът гони пухкави облачета в синьото небе. Срещу нас гордо е изправил снага голям панелен блок. Двама малчугани се возят на колелетата си в кръг пред него, а един мъж пуши мълчаливо на терасата на първия етаж.

Облягам се назад и държа ръката на Валечка в своята. Затваряме блажено очи и двамата. Ние сме там — на нашия си „гръцки остров“.

В ЦЪРКВАТА

Бързах. Исках да стигна по-рано в училището. Трябваше да свърша толкова много неща, които в края на учебната година винаги придобиват особена важност и „национално значение“.

Ние, хората, винаги бързаме. Един бърза за работа или за среща. Друг бърза, за да сгреша, а трети — просто защото така е свикнал. Докато някой ден поспре, за да си отдъхне за малко от тази вечна гоненица с времето, и осъзнае, че той винаги ще бъде гонещият в нея. Стреснат се опитва да „забави темпото“, да превърти назад видеото на живота си, което вече е започнало да се архивира във формат „спомени“. Търси бутон „пауза“, но с изненада разбира, че такъв просто няма, а и никога не е имало.

Такива мисли се блъскаха като топки за боулинг в дебелия ми глава, а пазарджишката сутрин вече мързеливо преливаше в поредния горещ ден. Философското ми вцепенение се подсилваше и от поредната доза Шаламов, която бях поел в автобуса. Обичам този човек и неговото творчество. Толкова много болка, опитомено страдание, ранени надежди и калена любов към живота. И онова свещено желание да останеш човек, да се съхраниш, въпреки всичко и всички.

Слънцето беше сложило своя тиган на котлона си и се озърташе невъзмутимо за някоя жертва. Тук-там се мяркаха хора със слънчеви очила. Приличаха на електроженисти, които бързаха от сянка на сянка, заобикаляйки петната от накапали по асфалта сливи. Те ме върнаха в детството, когато след всяка новогодишна нощ горкият ни квартал „Младост“ осъмваше с множество синкавосиви печати от самоделно направените от миниум и бял бронз бомбички. А лудите глави, които ги бяха приготвяли, крили и взривявали, излизаха да огледат ситуацията. Спореха кой печат е по-голям и по-красив, и си вземаха едно наум как да подобрят технологията си за следващата Нова година.

Над цялата тази композиция от тривиални градски обикновениности гордо се извисяваше камбанарията на „Св. Петка“. Не бих казал, че се вместиам в класическото разбиране за „религиозен“.

Аз съм прекалено модерен човек, но навремето баба ми, лека й пръст, пося в мен коренчето на православието и аз го нося в себе си. Въпреки всички недоразумения и условности, пред които ме поставят хората от самата наша църква с поведението си понякога.

Не искам да влизам в ролята на някого от християнските философи и да обяснявам какво е религията. Аз не съм Августин Блажени, нито Тома Аквински. За мен вярата в Бог е онази невидима ръка, която търся в труден момент, за да се хвана за нея, когато течението на страховете, комплексите и съмнението се опитва да ме отнесе със себе си. Това е ръката, която ме тупа по рамото, за да разбере, когато греша или вървя в правилната посока. Слага пръст пред устата ми, за да замълча и да не изрека клюка или клевета. Подканва ме да крещя с всички сили срещу злобата, простотията и завистта. Човек не може да живее без вяра, без своята невидима ръка. Поне аз не мога.

Влязох в църковния двор и веднага усетих познатия мирис на тамян и восък.

— Добър ден, младеж! — поздрави ме една жена с побеляла коса на почтена възраст, докато записваше нещо в стара тетрадка голям формат. — Какво ще обичаш?

Колко отдавна не ме бяха наричали „младеж“! Поздравих, взех две свещички и влязох, прекръствайки се.

Защо човек е изначално грешен, щом е създаден „по образ и подобие Божие“? Аз много ли съм грешен? Бих ли могъл да бъда истински, без да нарушавам християнската етика и разбиране за морал? По-вярващ ли съм, щом ходя на църква понякога? Или църквата е вътре във всеки един от нас? Нали делата са по-важни от думите?

Докато гледах пламъчето на свещта, която запалих, и се опитах да се моля, забелязах една възрастна жена, която седеше на столовете пред мен. Около нея като пумпал се въртеше един малчуган с къси панталонки и фланелка с жълто патенце на гърдите. Под строгите погледи на светците от иконите той правеше малки кръгчета около баба си, която се опитваше да го улови, за да провери дали се е изпотил.

— Митко, ела тук! — каза бабата с глас, пълен с молба и анемична строгост. Напрасно. Митко продължаваше да говори на своя

език и да тича из църквата. Това я принуди да стане тежко от мястото си и със сетни усилия да го залови на местопрестъплението. Докато проверяваше с ръка гърба му, бабата изведнъж попита:

— Къде е Дядо Боже, Мите? Къде?

Детето се замисли за миг. После погледна нагоре към купола на църквата, сви малката си ръчичка и с пръст посочи сърцето си — точно там, където беше човката на патенцето от тениската му. Веднага си спомних за жена ми, която миналата седмица ме попита, докато гледахме как две момичета се опитваха да пазят равновесие, ходейки по висок каменен зид: „Забравил ли си колко смели бяхме като деца?“ Но какво става после, когато пораснем, и къде изчезва смелостта ни?

Прекръстих се и излязох. Пуснах някакви монети в прозрачната чашка, която жената, просеща на входа, пъхна под носа ми, и поех по пътя си. Един млад мъж бързо ме задмина с колелото си, а пластмасовата щайга, закрепена за багажника му и пълна с кайсии, подрънкваше в ритъм дълго след като сви надолу по улицата.

МИНАЛО

Георги Такев, IX. А

МИНАЛО

МИСЛИ ЗА ПАИСИЙ

Красивите думи за „История славянобългарска“ и посланията на Паисий Хилендарски в учебниците по история и литература вече почти три столетия са сред най-сигурните спасителни пояси на нашия патриотизъм. Хвърлям ги с надежда към всеки следващ випуск от децата на България, за да ги убедя, че и в миналото, както и днес, не е било лесно да бъдеш българин. Но е важно и достойно да се съхраним като такива и да предадем „нататък“ тази отговорна мисия.

С годините обаче осъзнавам, че зад всичко това стои историята на краткия живот на един необикновен монах от XVIII в. Виждам го — праметнал през рамо кърпената торба от шаяк, в която до коравия комат стар хляб и главата лук се крие, грижливо увита в кърпа, малката му книжка. С цървулите си от груба свинска кожа решително си проправя пъртина през дебелия пресен сняг. Устремен към поредната кошара, някъде в негостоприемния Пирин, за да убеждава неграмотни овчари, орачи и копачи да се гордеят със своя род и език.

Свирепият зимен студ щипе безпощадно изтерзаното от пост и молитви лице на черноризеца, а вятърът навява упорито, но той спира само за миг. Изтръсква с ръка снежинките от брадата си, нахлупва още по-ниско килимявката си под качулката на ямурлука и продължава пътя си. Какво му е струвало? Само той си знае. Едно обаче е сигурно — следите му са запазени, щом аз и много други като мен ги виждаме все още и се опитваме да вървим след него.

БЪЛГАРИ

Ако някога накараш пътя си да те отведе до Овеч, ще видиш, запазена до днес, една истинска каменна твърдина на Първата българска империя.

Застани на крепостните стени и затвори очи. Остави вятъра да гали косите ти и напрегни слуха си. Ще чуеш тропота от копитата и цвиленето на конете на старите българи. Ще видиш лицата им, изсечени сякаш върху твърдата скала на времето, и очите им, пълни със смелост и решителност. Мъже, готови да хвърлят ралото и сърпа и да хванат дръжката на меча или боздугана, за да защитят земята си, жените и децата си. Ще усетиш тихата готовност на пръстите им върху тетивата на лъковете. Ще се насладиш на богатия средновековен език на тези хора, пиещи медовина и играещи своите магични самодивски танци.

Ех, предци...

Катерина Котова, IX^а

СПОМЕНИ

Някаква лепкава тревожност се търкаляше безцелно като празно бирено кенче по пазарджишките улици, които с нетърпение очакваха своите първи минавачи. Сивото небе вече беше поставило майската сутрин под задушния си похлупак. А няколко големи колкото предизборни обещания облаци сякаш си намигаха заговорнически помежду си, готвейки се за поредния дъжд малко по-късно през деня. Не знам дали март е „женският месец“, както твърди народът, но май винаги ми е приличал на разглежена госпожица с променливо настроение. Докато се смее с лъчите на слънцето и радва хората, изведнъж започва, кой знае защо, да плаче с големи дъждовни сълзи, а после бързо ги трие с ръкава си и прихва да се смее необяснимо.

Една представителна извадка от Хора на ранобудните улични птици заедно със своя диригент старателно огласяше всичко наоколо с бодро чуруликане. Мирисът на липа и нападали по асфалта черници само допълваше идилията на градската пролет.

Нисичък плешив старец с бяла тениска с надпис „Европа ни чува“ беше повел на пътешествие бастуна си и една избеляла карирана пазарска чанта. Какво нещо е старостта! Това е времето, в което кучето спира да бъде най-добрият приятел на човека, за да отстъпи мястото си на тривиални неща като лекарствата, бастуна, самотата и спомените. Всички остаряваме. Просто го правим на различни скорости. Някои го правят бързо и тъжно, осъзнали неизбежността на това упражнение. Други остаряват красиво и бавно. Упорито се съпротивляват, като защитниците на Сталинград, срещу законите на Майката природа. Успяват по някакъв начин да запазят непокътнати младежките пъпки на душата си въпреки годините.

Звучи странно, но старостта може да бъде и шанс. Шанс за това да те има по-дълго тук и сега. Да си нужен някому. Да прочетеш повече книги. Да изпиеш повече кафета. Да обичаш по-дълго и да правиш добро, ако, разбира се, имаш сили и вярваш в това. Друг е въпросът на колко от нас е писано да получат този шанс и дали биха го оценили.

Вече чувствам, че и аз остарявам и не ме е страх. Не искам да го правя бързо, нито бавно. Искам да го направя „заедно“ със семейството си и с хората, които съм пуснал в душата си.

Пресякох нерегламентирано платното и продължих по пътя край наредените една до друга къщи. А пешеходната пътека наблизко ме накара да се чувствам виновен за своето малко пътнотранспортно прегрешение. Една ръждясала желязна врата с надпис „ОБРАЗЦОВ ДОМ“ бавно се отвори и оттам се показва човек на почтена възраст с побеляла коса. Той явно ме чакаше с нетърпението на пенсионер преди промоция в магазин за дрехи втора употреба.

— Добро утро! — каза човекът.

— Добро утро! — отговорих, усмихвайки се.

— Знам, че всяка сутрин минаваш отгук. Видях те през оградата и затова излязох. Искам да те питам нещо.

— Разбира се! — казах.

— Аз съм Тодор! — представи се човекът. — Ти как се казваш?

— Илия. Приятно ми е!

— Илийчо, да не си случайно на Нанци син?

— Не помня много добре баща си — казах. — Бил съм само на шест години, когато е починал. Но знам, че това е прякорът му.

После чичо Тодор набързо ми разказа за общите си преживелици с баща ми из Чиксалън. За младежките събирания, слушането на „Бийтълс“ и Елвис Пресли, танцуването на рок и туист, тесните панталони, дългите бакенбарди, вечерните разходки по главната улица (т.нар. „движение“).

— Помня последния път, когато видях баща ти жив — каза чичо Тодор. — Бяхме за риба. Едно студено време — стръвта ни замръзна. Ама к'во да правиш, ние, рибарите, сме така. Търсеше майстор за някакъв ремонт у вас.

Мълчах, слушах и усещах как този човек попълва празнини в съзнанието и в сърцето ми, които Нейно величество Съдбата беше решила да остави там много отдавна.

Чичо Тодор изведнъж млъкна. Извади една цигара. Мушна я под носа си и я помириса ритуално по цялата ѝ дължина. Запали я и блажено всмука дима, поклащайки глава.

— Благодаря за спомените! — казах аз, поглеждайки към часовника си.

Той замислено се усмихна и отвърна:

— Спомените са за това, Илийчо, за да ги пазим и да ги споделяме.

Забелязах как живите му очи изведнъж се наляха със сълзи, като че ли беше видял отстрани как младостта му се превръща в минало. Изгаси недопушената си цигара с пръсти и я прибра в кутията. Потупа ме снизходително по рамото и се прибра, а старата ръждясала врата с надпис „ОБРАЗЦОВ ДОМ“ бавно хлопна зад гърба му.

СТАРИЯТ КОМИН

Слънчевият януарски следобед безцелно се шляеше по пазарджишките улици заедно с бързащите за някъде хора, автомобили и вируси. Седях на спирката на болницата и се чувствах като алпинист по средата на пътя си. Всъщност в сряда винаги се чувствам така — достатъчно далече от понеделник и само на още две крачки от уикенда.

Имаше десетина минути до автобуса ми и аз гледах едно видео как взривяват комина на старата оцетна фабрика — точно до ЖК „Младост“. На кадрите първо се чу някаква сирена, взрив, а след това коминът се сгромоляса. Заприлича ми изведнъж на уморен великан пенсионер, който най-накрая е решил да си почине от хората, техните проблеми, мечти и глупости, полягайки на земята.

Откакто се помня, последните четиридесет години, коминът беше част от кварталния пейзаж и от всички нас, свързани по някакъв начин с пазарджишкия „Младост“.

Когато бяхме деца, се възхищавахме на височината му и я използвахме като единица мярка, разказвайки на пейката в махалата поредния филм, който току-що бяхме гледали в Голям салон на кино „Млада гвардия“ — за манастира Шаолин или Хон Гил Дон.

Впоследствие, с пубертета, коминът стана за нас фалически символ, а когато „пораснахме“, просто спряхме да му обръщаме внимание. Знаехме, че той винаги е там — неразделна част от градския изглед. Беше нам свидетел на нашето детство. Наблюдаваше игрите ни на криеница в топлите звездни вечери през летните ни ваканции. Беше рефер на футболните ни мачове на зелените квартални поляни. Наглеждаше правенето на снежните ни човеци през онези мразовити бели зими. Посрещаше и изпращаше тези от нас, които с мрежеста торбичка отиваха да купуват безалкохолно в склада на бившата Оцетна фабрика. А по-късно стоически издържа години наред на мръсотията и праха от въглищата, които продаваха там. Кой знае на колко пияни хора коминът е послужил като ориентир?!

Само час по-рано един сладур от седми клас ме беше попитал:

— Господине, днес ще бутат комина на „Младост“. Ще Ви липсва ли?

Отговорих му, без да се замислям:

— Да, ще ми липсва. Този комин беше част от моето детство.

— Ама те ще правят нов квартал на това място — опита се да ме успокои той.

— Редил ли си пъзел? — попитах на свой ред аз, а малчуганът кимна утвърдително. — Е, тогава сигурно знаеш колко важно е всяко едно парченце от него, защото си има свое място, запазено само и единствено за него.

Детето ме погледна учудено с умните си дълбоки очи, а аз довърших амбициозния си опит за житейска мъдрост, облечена в метафори:

— Един ден, когато пораснеш, ще ме разбереш. Хайде да влизаме в час, че след малко ще бие звънецът.

Неуверен женски глас ме извади от носталгичното ми прозрение на отдавна доказаната истина, че единственото нещо на света, което винаги върви само напред и никога не спира, това е времето. Дори не бях забелязал кога до мен, на спирката, бяха седнали жена на средна възраст и малко момиченце.

— Ало? — каза жената по телефона. — Бюрото по труда ли сте? Да... Здравейте! Обаждам се да кажа, че не ме одобриха. Казаха, че не съм работила такава работа преди и затова не съм подходяща.

Някакъв друг женски глас отвърна нещо от другата страна на линията, но толкова бързо и неясно, че едва се сдържах да не извикам в слушалката: „Ало, Хюстън, чуваме ли се?“

Жената до мен изслуша наставленията, благодари и затвори, замислена за нещо и стискайки в слабата си ръка малкия телефон с копчета.

— Мамо, какво ще правим сега с кредита? — попита момиченцето.

— Не знам, слънчице. Ще видим — отговори майката. — Изяж си сега кроасана и да тръгваме.

После бръкна в чантата си, извади червена запалка и бавно си запали една цигара.

ТРИМА ДРУГАРИ

Отново сме заедно. Тримата. Вървим по оживените улици на Пазарджик — града, който ни събира и ни разделя през десетина години. Няма как, всеки от нас отдавна е в своя влак. Проветряваме от време на време купето, в което сме настанили душите си. А гарите следват една след друга: „Надежда“ — „Тревога“ — „Мечта“ — „Стремеж“. Кратък престой на гара разпределителна „Спомени“ и после пак поемаме — всеки по релсите на своето ежедневие.

Търсим истината или се крием от нея: Бойко в дъждовния Норд Рейн-Вестфалия, Марин заедно с прекрасната малка Каси, а аз — някъде в поредния автобус, с който пристигам от Пловдив.

— Вече си половин германец! — обръщам се към Бойчето — Не забравяй обаче, че носиш в себе си и един котленски овчар заедно с неговия инат и хъс. Всеки българин го носи в себе си. Търси го и го намира, когато му е тежко, за да се справя с трудностите и да продължи да върви напред въпреки всичко. Вярвам в това, колкото и глупаво да звучи!

Той ме поглежда въпросително с дълбоките си сини очи — два кладенеца, пълни с доброта:

— За Захари Стоянов ли говориш?

— Да — отговарям. — За него и за неговите „Записки“. За онази упоритост и непримиримост на котленските овчари от българския XIX в. Чумата натръшка стадото им, а те съберат през зимата инат и грошове и напролет отново започват да го попълват — от една овца. Защото всяко голямо нещо се състои от няколко по-малки.

— Голям философ си станал! — шегува се с мен той, докато Каси се закача с Марин и го щипе за бузата. Вече ѝ е скучно, а баща ѝ се кахъри, че не я оставил на баба ѝ и дядо ѝ.

Допиваме кафето си и излизаме.

Зимното ниско слънце се усмихва срещу нас и закачливо свети в лицата ни. Говорим за толкова много неща — литература, история, рок музика и за нашата студентска София от преди двадесетина години. Как обикаляхме сергиите за книги на площад „Славейков“, зяпахме

магазините по „Витошка“ или стол №4 в Студентски град. Приличаме на деца, които палаво скачат на ластик със своите спомени.

Минаваме покрай витрината на някакъв магазин. Намръщена продавачка в следпразнично настроение разваля коледна елха. Има нещо много тъжно в свалянето на играчки и гирлянди от коледна елха. Поне за мен.

Вглеждам се отново в огледалното отражение на витрината и виждам три стари момчета с млади души. „Като тримата другари на Ремарк“ — мисля. Искам да спра за миг и да им кажа, че ги обичам, но не го правя.

„Не се размеквай! — чувам в ухото си гласа на чувството ми за срам. — Не точно сега.“

Стигаме някак неусетно до паметника на Васил Левски. Спирам се.

— Е, момчета! — казвам. — Не се сещам за по-добро място, на което да се разделим.

Хвърлям скрит поглед към Апостола, докато си вземаме „довиждане“. Сещам се за думите му за времето, което е в нас. И ние сме в него. То нас обръща и ние него. Нашето време — всичко, което имаме, всичко, което ни остава.

Тръгвайки, се обръщам и през рамо подвиквам:

— Бойче!

Той ме поглежда.

— Не забравяй за котленския овчар в теб!

— Няма! — усмихва се смело. — Ще го взема със себе си. Така ще е най-добре и за двама ни.

ДНЕС

ДНЕС

Тони Илиева, VII. А

УЧИТЕЛИ

Автогара „Юг“ сякаш е настръхнала под сивосинкавите облаци на поредната зимна сутрин. Мирише на кафе, цигари и изгорели газове. Вятърът леко поклаща голите клони на тъжните дървета. Февруари е към края си, но все още ми става студено, ако държа ръцете си извън джобовете прекалено дълго. Вдигам догоре ципа на якето си и си пъхам брадата вътре, за да се топля с дъха си. Смешната ми синя шапка, която всъщност толкова добре ми служи, ме кара да се чувствам глупаво — като някакъв кукер наред плажа Копя Кабана. Сгрява ме обаче една мисъл, която пет дни вече държа вързана с корабните въжета на търпението си и работната си дисциплина. Сега я усещам как се е отскубнала, тича наоколо и крещи на всички: „Петък е! Петък е!“.

А там, на четвърти сектор, където се разиграва тази красива сюрреалистична сцена, освен мен е и една малка група мъже и жени. Учители са. Знам това, защото чакаме автобусите си заедно всяка сутрин — аз за Пазарджик, те за Асеновград. А и да не знаех, личи си. В очите им има някакво съдържано достойнство, наивна доброта и романтична тиха готовност да представят поредния доклад с брой ученици и оценки или сведение за месечните отсъствия, което някой би им поискал точно в този момент. Обсъждат някакви функции на електронния дневник. Говорят по навик малко по-високо. Нормално е за професията все пак. А една от жените стиска прозрачна найлонова торбичка, през която се вижда учебник по технологии и предприемачество.

Мъжът до нея допива минералната си вода, прибира капачката от синкавото шише в джоба си и го хвърля в коша.

— Май остарявам — казва някак между другото колежката му и придърпва дамската си чанта на рамо. — Или съм станала много мекушава.

Другите веднага подхвърлят по някоя дружелюбна шега за годините и виното, но тя продължава замислено:

— Вчера разбрах, че на К. от ... клас майка ѝ е починала. Тя ми каза преди часа. Нещо сякаш ме преряза като с нож. Гърлото ме стегна

изведнъж. Искам да кажа нещо, а усещам, че не мога. На всичкото отгоре трябваше да правя и обобщение.

Очите на жената се наливат със сълзи, а колегите ѝ млъкват, загледани в земята.

— Боже, та тя е колкото дъщеря ми... — успява да довърши учителката, но гласът ѝ не трепери, а е изпълнен с ярост и с някакво странно чувство за болезнена справедливост.

Усещам как една невидима ръка ме хваща и мен за гърлото и бавно започва да ме стиска. Изведнъж ми става горещо. Разкопчавам си якето, свалям глупавата си шапка и гледам настрани, преструвайки се, че не съм чул разговора им.

После... после всичко пак потегля в обичайното си темпо. Качват се мълчаливо в автобуса си, който междувременно е дошъл. Някакъв млад мъж във военна униформа допушва цигарата си, проверява по навик колана си и се качва след тях.

HAPPY MATCHDAY

10.11.19 г., Ливърпул, Великобритания

Ниското ноемврийско слънце вече се показва над студената ясна сутрин в Мърсисайд. От вчера сме тук, но аз все още чувствам, че съм сбъднал мечтата си наполовина. Как така ли? Ами така. Просто е — това означава да си в града на Liverpool FC, а все още да не посетил „Анфийлд Роуд“.

Ставаме с Валка и се измъкваме по най-бързия начин от хотела. Неделя е. Днес е дербито с Manchester City. Както казват тук, на Острова, „Matchday“. Празник за всички.

Вървим пеш през града, който вече е буден. Спираме за момент на Ройъл Албърт док и гледаме мътните води на р. Мърси, които студеният вятър на Северозападна Англия лесно превръща в красива дантела.

Малко по-късно вече сме в автобус №26, а аз усещам как с всяка изминала минута се приближавам все повече и повече до мечтата си, която вече тридесет и няколко години ме чака да повярвам в нея и да я сбъдна. Мисля си, че щом се върнем в България, винаги ще насърчавам децата в класната ми стая да бъдат смели в мечтите си и да следват дългия път към тях. Защото каква е ползата от една мечта, ако не те кара да се стремиш към нея. Да преодоляваш трудности и да прескачаш препятствия в нейно име.

Автобусът бавно се движи по „Уолтън Брек Роуд“. Разпознавам отдалече стадиона, който толкова много съм гледал на снимки и видео. Включвам камерата и се приготвям да слизаме. Сякаш нарочно шофьорът увеличава скоростта и започва нещо да си припява. Прилича на нетърпеливо дете, което ни води в гората, за да ни покаже любимото си дърво. Чувам как вратите се отварят, и слизам на Свещената земя. Слънцето къпе с лъчите си Портата на Пейсли. Приближавам и се чувам сам да възкликвам: „Уау!“. Нямам сили за друго. Кой знае защо, си спомням за един познат, който ми разказваше как тичал към вкъщи, когато го пуснали в първата му отпуска от казармата. Иде ми и на мен да се затичам и да прегърна статуята на Бил Шенкли, която ни

приветства с разтворените си обятия. Нямам търпение да видя всичко: мемориала на жертвите от Хейзъл, паметника на сър Джон Хоулдинг (основателя на отбора в далечната 1892 г.), Портата на Шенкли и всичко наоколо.

Веднага забелязвам, че стадионът вече трескаво се приготвя за събитието. Група мъже в жълти жилетки се поздравяват с „Нарру Matchday!“, докато изваждат множество метални заграждения за покъсно през деня. До тях други стюарди проверяват някакво автобусче за fish and chips. Сърцето на „Анфийлд“ вече бие с ритъма на днешния празник.

Турът на стадиона ни събира пъстра група от цял свят: Тайланд, Сингапур, Ирландия, Шотландия, България. Днес обаче всички сме от една националност — тази на футболен клуб „Ливърпул“. Усещането е страхотно. Всички предразсъдъци, комплекси и страхове, които носим със себе си, изчезват изведнъж някъде там — на това свято място, пропито от история, слава, величие и съпричастност. И то точно днес — на 10 ноември. Ех, тази дата. Но не искам да мисля сега за това. Не и в този момент. Затова прогонвам като муха тази нахална мисъл.

Минаваме през залата за пресконференции и сядаме с Валка на мястото на хер Клоп. Горещо е. Усещам сам огромната отговорност на човека, който води клуба към първата му титла от доста години насам. После докосвам свещения надпис This is Anfield и излизам на терена. Чувството е неповторимо, неопишуемо, разтърсващо. Сбъднал си мечта. Моментът, в който я превръщаш в скъп спомен, е уникален. Отеква в душата ти като ехо на любовно послание.

Сядаме за малко на легендарната трибуна The Kop. Целият стадион ми прилича на една огромна червена прегръдка, която иска да побере в себе си всички хора по света, които са съпричастни към каузата. В този миг и аз се чувствам прегърнат. Приятно е. Успокояващо и насърчаващо. Просълзявам се тайно, а човекът от екипа на тура ме поглежда с добродушна усмивка и въздъхва.

После всичко ми е като на кино: клубният музей, „Сибил Роуд“ и графитът на Trent Alexander — Arnold, разходката из Стенли парк и т.н. — чак до вечерта след мача, когато сме в мола Liverpool ONE Official. А срещу нас е слабичък чистач, който си върши работата с такова старание, като че ли е капитан на кораб или пилот на самолет.

Приближава към нас и веднага щом вижда жълто-червения ми шал, се усмихва и с дрезгав глас възкликва:

— Three points, mate! Three points!

Вървим по улиците на града. Срещаме хиляди хора, излезли навън в студената неделна вечер. Всеки е поел за някъде. Ние също. Прибираме се в хотела. Утре е последният ни ден тук, но Ливърпул е град, в който всички се връщат. Ние с Валка също си обещаваме това, докато слушахме песента на уличния музикант, когото видяхме няколко часа по-рано пред „Анфийлд“. Щастливи сме. Изпращаме в историята нашият Matchday — един ден, в който няма значение кой си, откъде идваш и как се казваш. Защото днес всички бяхме и си оставаме „Ливърпул“.

А това, както знаем, означава много. Или може би всичко.

ФК „ХЕБЪР“ ПАЗАРДЖИК

Това беше любов от пръв поглед. Влюбих се в него още тогава — в онзи топъл съботен следобед в края на октомври 1988 г. Запознахме се там — на „Любен Шкодров“, който днес всички наричат „Стария стадион“. Вуйчо ми бе този, който ме доведе тук — под клоните на могъщите тополи, обградили футболното игрище като последната стража. Още тогава обикнах този отбор.

Помня морето от хора на този мой първи мач. Те се вълнуваха, съпреживяваха шумно всичко, което се случваше на терена — всеки тъч, фаул, корнер. Разпалено наставляваха страничния съдия. Ако се случеше някое негово отсъждане да не им хареса, следваха такива пожелания за жена му и дъщеря му, че ме е срам да си ги помисля. На почивката повечето палеха цигари. Коментираха разпалено предстоящата програма на „Б“ РФГ и как трябва да играем срещу „Осъм“ (Ловеч), „Арда“ (Кърджали) или „Бдин“ (Видин). По радиоуредбата ехтеше „Спорт и музика“ и гласът на Радослав Янкулов с актуалните резултати от другите мачове в страната.

Десетки велосипеди обграждаха стадиона отвън, навързани като уморени коне. Чакаха търпеливо своите ездачи, които ги яхваха бързо след последния съдийски сигнал и поемаха към различните градски квартали, огласяйки топлата есенна вечер.

Вече бях достатъчно голям, за да се впечатля и от култовия надпис „Спортът за един мирен свят“ в центъра на игрището. Замислях се и върху онова, което ни учеше моят пръв учител по история — другаря Керезов (мир на душата му!). И по-точно върху думите на Стефан Захариев: „Всеки човек е длъжен най-напред да познава мястото, където се е родил и живее“. Тогава това ми изглеждаше валидно и за футбола и обичах да го перифразирам: „Всеки човек е длъжен най-първо да обича футболния клуб на своя роден град.“

Последваха златните времена за отбора — влизанията в „А“ РФГ, емоциите, надеждите, разочарованието. Новият стадион едва смогваше да поеме всички. Ходенето на мач се беше превърнало в ритуал и разнообразяваше ежедневието и на затворниците през седмица. Често,

докато отивахме на стадиона, минавайки под стените на затвора, скандирахме „Пуснете наш'те братя!“. От килиите ни отговаряха с мощен рев и десетки ръце, проверени през решетките за поздрав.

Всъщност „Хебър“ винаги е бил малък клуб, с лимитирани финансови възможности, постижими цели и мечти, които можем да докоснем с ръка, ако се надигнем на пръсти. Зад отбора обаче винаги сме били ние — малките (разбирай „обикновените“) хора на Пазарджик. Хиляди малки парченца от едно голямо зелено-бяло сърце, което биеше заедно със сърцето на града. Зная това, защото съм следвал отбора из цяла България в онези години, защото съм скандирал „Бенковски!“ с пълно гърло, защото помня как Сиджи забавляваше всички на почивката между полувремената, продавайки слънчогледа си. Как Gulden Burg красеше екипите на нашите момчета, как се люлееха решетките на стадиона, когато бате Киро Василев отбележеше поредния си гол, а ушите ми заглъхваха от мощния рев на онези изпаднали в екстаз 15–18 хиляди души, които подкрепяха „Хебър“ на всеки домакински мач. Сякаш разглеждам снимките на Конго (Бог да го прости!)

В съгласие с доказания алгоритъм на историята, след тези славни дни на народно опиянение дойде часът на истината, а от нея боли, и то много. Започна голямото пропадане на отбора, което продължи с години. На мен и на всички замесени в това, ни останаха само спомените и една кауза, която избледняваше и бавно се превръщаше в минало.

Допреди няколко месеца, когато в училище дойдоха две млади момчета със зелено-бели екипи. Те търсеха деца, на които да раздадат рекламни брошури. Видях емблемите, които красяха фланелките им, и изведнъж усетих как сърцето на една моя мечта отново започва да бие.

ОТСТРАНИ

Дияна Николова,
преподавател Изобразително изкуство
СУ „Георги Брегов“– Пазарджик

ОТСТРАНИ

ПРИЗЕМЯВАНЕ

Вече почти два часа бяхме в небето. Шумът от самолетните двигатели и леката турбуленция ме караха да се чувствам като в стомаха на голяма птица, страдаща от газове. Опитвах се да чета, като от време на време гледах през малкото прозорче облаците, които приличаха на памук, разстлан върху голяма холна маса. Дори последвах повика на природата в малкото самолетно WC. А когато излязох, вече бях готов да повярвам, че съм йога.

После се отпуснах на седалката и отворих големия албум със спомени, който всеки от нас държи на някой от рафтовете на душата си. И с усърдието на опитен филателист започнах да подреждам най-новите си попълнения. А бяхме насъбрали доста от последните няколко дни с Валка в добрата стара Англия. Някой беше ядосал Ливърпул преди ние да пристигнем. Градът ни посрещна с дъжд, студ и вятър — неговите начини да покаже на хората, че грешат в нещо, че им е сърдит. После всичко си дойде на мястото. Срамежливото ноемврийско слънце прояви смелост и в Мърсисайд стана малко по-светло, малко по-топло и малко по-приветливо. Ние само това и чакахме. За три дни обиколихме тези Свети места на рокендрола, изкуството и футбола. Вървахме по „Матю Стрийт“. Бяхме в „Кавърн клуб“ и стъпвахме по стъпките на Джон, Пол, Джордж и Ринго. Гледахме р. Мърси на Роял Албърт док. Бяхме на поклонение в „Анфийлд Роуд“ и седнахме на стола на хер Клоп и легендарната трибуна The Kop. Посетихме двете катедрали, Емпайър тийтър, ливърпулските музеи, култовата галерия „Тейт“ и т.н.

И след всичко това ето ни отново — на път за България с полет номер еди-кой си на „Райънеър“. Точно до нас дремеше една жена с нарисувани вежди, която, без ние да желаем, набързо ни беше обяснила как е дошла за малко на гости да гледа внучето. Как зет ѝ я возел от Блекпул и за малко да изпуснат самолета заради трафика. А тя няколко пъти била казала да тръгнат по-рано. После едва не освободи аварийната ръчка, докато се опитваше да „издърпа пердето“, както тя се изрази, защото много ѝ светело в очите.

Опитвах се да изучавам лицата на другите пътници в самолета, докато стюардесите за пореден път минаваха по пътеката, бутайки голяма платформа с храна и напитки. Някаква странна носталгия ме обзе за миг по студентските години, когато в претъпкания влак за София плешив добродушко със син панталон и бяла риза с надпис РСВ се опитваше да си пропразва път през коридора с подобна количка. А ние, мъчениците, пътуващи на два реда един върху друг, се чудехме как да му направим път да мине.

Планът ни беше простичък — веднага щом кацнем, да се придвижим с метрото до гара Искър и оттам да хванем влака за Пловдив. Радостното усещане, че сме си у дома, се подсили и от служителката на БДЖ. С равен тон, сякаш съобщаваше нивото на река Дунав в сантиметри, тя ни информира, че влакът има един час закъснение. Решихме да не се възползваме от щедрата промоция на българските железници да прекараме 60 минути в уютната външна чакалня. И поехме към софийската Централна автогара. Тук щастливи установихме, че две различни автобусни фирми предлагат една и съща услуга (пътуване до Пловдив) на различна цена. Избрахме по-евтиния вариант и по стар семеен обичай аз посетих пръв тоалетната. Валка се върна оттам с поглед на дете, което току-що е познало чорапите на баща си под костюма на Дядо Коледа. Извади телефона и ми показа снимка, на която се виждаше залепена накриво върху вратата на дамската тоалетна бележка с разкривен надпис: „Не работи“.

— Не е ли това еманация на цялата държава? — попита ме тя.

Воден от силни патриотични чувства, отговорих:

— Е, видяхме, че и в Англия не са построили социализма. Имаше просяци по улиците и не беше особено чисто.

Два часа по-късно вече бяхме в Пловдив. Още докато слизаше преди нас, един намръщен шишко размени любезности с шофьора, който според него не си гледал работата. Кой знае защо си спомних за онзи човек с жълта сигнална жилетка, който стоеше на автобусната спирка на летище „Джон Ленън“ в Ливърпул и учтиво приканваше хората да влязат по-навътре, за да има място за всички. Не казах нищо. Нямахме смисъл.

Разбрахме се с Валка да я изчакам в жп гарата, докато тя отскочи до „Билла“. Една възрастна жена с бастун бавно се приближи до мен и ми поиска пари. Бръкнах в джоба си, но там уютно се гушеха един до

друг само няколко пенса, останали от Англия. Усмихнах се виновно на жената, а тя сърдито измърмори нещо под носа си. Станах и взех чантата си в ръка, без да виждам нищо пред себе си, и някак инстинктивно намерих изхода. Вече бях сигурен — приземили сме се.

РАЗДЯЛА

— Който няма багаж за багажника, да се качва! — обяви с тържествен тон шофьорът на автобуса Пловдив — София. Сякаш съобщаваше името и титлата на аристократ, който току-що се присъединява към поредния виенски бал. След това дискретно скри една прозявка в ръката си и се огледа виновно.

Опитвах се да потъна в кратката тишината и привидното спокойствие на автогара „Юг“, докато чаках автобуса за Пазарджик, но секторът до мен изведнъж се напълни с хора. Няколко млади мъже, две жени, които пушеха замислено, и една възрастна госпожа с шапка, с която отдалеч приличаше на Чарли Чаплин. До тях бяха момче и момиче, на челата на които сякаш пишеше „студенти“. Те се държаха за ръце с толкова решителност и любов, сякаш имаха намерение да останат в тази поза през следващите 15–20 години. Колко е хубаво, когато обичаш! Да, май наистина „светът е за двама“. Стига само да успееш да срещнеш правилния човек.

Мислех си как това малко общество е обединено от свещеното желание точно днес да пристигне в столицата. Да се превърне в поредното безформено топче в тази огромна супа от съдби, мечти и разочарования под стържещия метален звук от преминаващия наблизителен трамвай.

Точно до мен бяха застанали и жена с боядисана коса, попроскочила летвата на средната възраст, и младо момче с раница, на която висеше стикер на Wizz Air.

— Мамо, ще се качвам. Време е — каза момчето с уморен глас.

Очите на жената се наляха със сълзи. Усетих как тя като че ли се опитва да спре времето по някакъв свой собствен, майчински начин. Да отложи, доколкото е възможно, момента на раздялата. Стисна в ръка платнената чанта със знамето на Швейцария и отрони:

— Ех, майче... Мразя я тая чужбина!

Сигурен съм, че ако тя много силно пожелаеше, в този момент щеше да се превърне в земетресение или ураган, който да сравни със земята „тая чужбина“.

Момчето не каза нищо. Само погледна към небето, което се готвеше да пусне на свобода поредното нетърпеливо ноемврийско утро.

Майката явно събра сили, избърса очите си и с по-твърд глас продължи:

— Да се пазиш! Обличай си синия пуловер! И като пристигнеш, веднага да ми се обадиш!

Шофьорът вече нервничеше, играейки си с дългите бели билети за багаж. Някаква предстартова треска може би преди пътя.

Майката прегърна силно сина си и го прекръсти с ръка. После момчето бързо се качи в автобуса. Тя успя само да извика след него:

— Сложих ти сандвичите най-отгоре. Да не ги забравиш!...

ПРОМОЦИЯ

— Добър ден! — каза жената на касата, докато съсредоточено разпределяше монетите в отделните преградки. По умореното ѝ лице се гонеха няколко бръчки от напрегнат живот или бурна младост заедно с малко следи от сутрешна умора и отегчение. Тя присви преценяващо устните си, оцветени с яркочервено червило, което едва се сдържаше да не се разлее наоколо. Преброи още веднъж монетите си, вдигна глава и продължи:

— Карта за промоцията ще маркираме ли?

Възрастната дама с яка от лисица на зеленото старомодно палто, която до този момент нервничеше мълчаливо, изсумтя нещо под носа си и ѝ подаде изпотен найлонов плик, пълен с малки хлебчета със сусам — една от днешните промоции. Приличаше на огромно намръщено зелено човече, което никога не е доволно от нищо.

— Колко са? — попита продавачката и някак между другото провери с ръка дали кокът, на който беше увита боядисаната ѝ в кафяво коса, е на мястото си.

— Десет — отговори високомерно дамата със зеленото палто. После плати с умерено презрение, прибра плика с хлебчета в червената си пазарска чанта с голям джоб отпред и се отправи важно към изхода, сякаш напускайки полесражение.

— Следващият! — почти изкрещя продавачката, сякаш викаше някого за подстригване.

Млад мъж с черна, разрошена от вятъра коса и големи бели слушалки на ушите, който до този момент си тананикаше нещо, качи на рампата още един плик със сусамови хлебчета и едно кисело мляко с малък процент.

— Колко са? — попита жената на касата, докато мъжът свали слушалките си, преброи с ръка хлебчетата и отговори разсеяно:

— Тъбъбъ, пет.

После плати и се отмести настрана, за да прибере багажа в раницата си.

На касата след него се беше наредило едно младо момче, циганин. Пъстрите му очи с любопитство изучаваха хората в магазина, а мръсният му работен гащеризон подсказваше, че е част от някоя бригада, ремонтираща близките сгради. Върху големите му работни обувки с бомбета имаше следи от вар и боя. В грубите си силни ръце стискаше хартиен плик с кюфтета от топлата витрина и неизменното найлоново пликче със сусамови хлебчета.

Магазинерката го погледна изпитателно като проверител на изпит за шофьорска книжка. Прецени го с подозрителен поглед и маркира хартиения плик с кюфтетата. После каза строго:

— Я отвори плика с хлебчетата!

Той мълчаливо развърза плика, изчаквайки жената да ги преброи и маркира, след което да констатира цената:

— 8.60 лв.!

Момчето разтвори ръка и постави една банкнота на касата. С отиграно движение на крупие в казино касиерката му върна рестото, приключи сметката и се провикна отново:

— Следващият!

Един човек с брада постави пред магазинерката един хляб, сирене и пакет масло. Тя се зае да ги маркира, а той някак между другото забеляза:

— Защо не проверихте хлебчетата и на другите, които минаха преди момчето?

Тя го погледна така, сякаш се готвеше да го изгори с поглед, и просъска:

— А Вие защо не си гледате работата?

Мъжът с брадата се усмихна и понечи да отговори нещо, но се отказа.

— Да, май сте права! — каза той. Прибра покупките си и си тръгна.

РАЗГОВОР

Продължаваше да вали. Дъждът тихо разказваше приспивните си истории на своите търпеливи слушатели: сивия зимен следобед, самотните дървета с голи клони и няколко неправилно паркирани на улицата коли. Пригласяше му монотонно само капчукът на близките прозорци.

Съзерцавайки философски тази картина, под навеса на сградата двете жени пушеха мълчаливо. По-младата от тях бавно отпи глътка кафе от бялата си порцеланова чаша, по която личаха следите от яркото ѝ червило. Кестенявата ѝ коса се спускаше по раменете ѝ на своенравни кичури, които елегантно заобикаляха напрегнатото ѝ лице. А уморените ѝ от безсъние очи излъчваха поглед, изпълнен с контролирана тревожност.

Приятелката ѝ до нея беше висока и слаба жена в предпензионна възраст. В някога гарвановочерната ѝ коса днес си почиваха побелели кичури, оставени там за спомен от Негово величество Времето. Лицето ѝ беше спокойно до степен на безразличие. Загледана някъде пред себе си, тя остави за миг цигарата си в стъкления пепелник на парапета. Вдигна догоре ципа на якето си и също отпи глътка кафе.

— Вече почти съм го решила — каза по-младата жена.

Приятелката ѝ я погледна въпросително:

— Нали вече се разбрахме? След работа ще дойда с теб до магазина. Искам и аз да ги видя тези обувки. Може и да имат моя номер.

Младата жена се усмихна някак объркана и въздъхна:

— Не. Друго исках да кажа.

Последва кратка пауза, след което тя довърши:

— Ще напусна Иван. Не издържам вече.

— Какво е станало? — попита по-възрастната дама с нотки на изненада в гласа си.

Отговорът беше почти моментален:

— Нещо, което се случва от години. Бие ме. В началото беше много рядко, но после...

Младата жена бръкна в джоба си и извади пакет сухи кърпички. Елегантно измъкна една и с достойнство избърса сълзите си, които някак изневиделица напълниха очите ѝ.

— Милата! — възкликна със съчувствие приятелката ѝ и я прегърна, за да я утеши в обятията си. Младата жена избухна в сподавен плач.

— Моля те! Успокой се! Всичко ще се оправи — каза по-възрастната дама. — От колко време продължава това?

— Мими беше в трети клас, когато се случи първия път — успя да каже жената, хлипайки.

— Боже! — възкликна приятелката ѝ. — Та това са вече пет години. Как си издържала?

— Там е работата, че вече не издържам — каза младата жена. — По-рано търпях заради детето. Беше малка. Страхувах се какво ще стане с нас, какво ще кажат хората. Но вече не мога. Ще я взема и ще се върнем при майка ми в Асеновград.

Дъждът изведнъж започна да преминава в малки мокри бели снежинки, които палаво танцуваха в кръг наоколо.

— Я виж! — каза по-възрастната жена, сякаш за да отвлече вниманието на приятелката си и да я откъсне от мислите ѝ. — Обърна го на сняг! Най-последно!

Младата жена се усмихна през сълзи:

— Ей, вярно! Знаеш ли, искам да вали цял ден и цяла нощ. Да затрупа всичко и всички. Да е много бяло и тихо...

— Хайде да се прибираме, че стана студено — каза по-възрастната жена и подаде ръка изпод навеса, сякаш за да улови някоя от падащите снежинки. После двете угасиха цигарите си в пепелника и хлопнаха зелената дървена врата след себе.

ИЗБОРИ

— Раздаде ли ги всичките? — попита отегчено момчето, докато разкопчаваше суитшърта си. До него, на мръсната дървена седалка, безмълвно стояха стекче с предизборни флаери, обвити грижливо с ластик, и картонена чашка с кафе.

— Ти как мислиш? — отговори с въпрос момичето. С престорена гордост вирна високо глава, при което конската му опашка заприлича на истинско кестеняво корабно въже, спускащо се по гърба му. Усмихна се и театрално вдигна двете си ръце като победител в състезание по лека атлетика, който току-що е пресякъл финиша.

Седях тихо до тях на спирката на пазарджишката Държавна болница и се опитвах да не мисля за нищо — едно от най-трудните упражнения. Защото мислите ни са като кълбото прежда, което всеки като дете е виждал да се търкаля някъде около стола на баба му със забити в него два шиша — сякаш нашето „вчера“ и „днес“. А „утре“-то? Какво да правим с „туй наше вечно «утре»“? Да вярваме ли в него? Да го осъждаме или да се страхуваме?

От другата ми страна бяха седнали удобно един старец и жена на средна възраст. Старецът държеше в ръка измачкания си сив каскет и с плешивото си теме, наведен леко напред, може би търсеше лъчите на благосклонното октомврийско слънце.

— Всички са едни и същи! — каза вяло жената и с блаженство вдиша дима от собствената си цигара, която бавно догаряше в ръката ѝ като надеждите на българския национален отбор по футбол. — Не вярвам на никого! Няма да гласувам!

Старецът изправи глава и се взря в лицата, които го гледаха от налепените до него предизборни плакати, но не каза нищо.

Вместо да обърнат внимание на тази провокация, момчето и момичето продължиха разговора си.

— Ти какво ще правиш с твоите пари? — попита своя колега младата предизборна агитаторка.

Отговорът беше моментален, искрен и спонтанен:

— Ще се „отрежа“ в петък вечер. Ходим с едни приятели в Пловдив всяка седмица. Много е яко. Трябва да дойдеш някой път. А ти?

Една катафалка мина покрай нас и паркира до близката траурна агенция, оставяйки след себе си тягостното и нахално чувство за преходност и вина.

— А ти? — попита отново момчето след тази кратка, отрезвяваща за всички пауза.

— Абе к'во да ти кажа... — промълви замислено момичето. — С майка ми събираме пари за нова пералня, но май няма да мога сега да помогна.

— Защо? — въпросът на момчето увисна във въздуха заедно с дима от цигарата на жената до мен.

— Ще даря парите — каза момичето. — Не са много, но все пак. Ще ги даря за Георги. Нали се сещаш — момчето, дето...

— Да, да! — прекъсна го колегата му по предизборна кампания. — Сещам се.

Помълчаха още няколко мига, после момичето се усмихна и каза:

— Изпий си кафето и да тръгваме. Трябва да раздадем и останалите.

ЗАПИСКИТЕ НА ШОФЬОРА

Беше почти 4.50 ч., когато той отвори очи. Трябваша му няколко секунди, за да свикне с тъмнината — единственото, което изпълваше малката му стая освен гардероба с две вратички, леглото му и празната маса до прозореца.

Взе в ръка старата си ожулена „Нокия“ с копчета, която помнеше и по-добри времена, и изключи алармата. Едва ли имаше нещо, което да мрази повече от този проклет звук и което да му е толкова полезно и необходимо всяка сутрин.

Огледа се наоколо, преди да стане. Все си повтаряше, че е време да купи някакво обзавеждане, за да придобие това място по-уютен вид и да заприлича на дом. Но така и не се решаваше да го направи. Сякаш се надяваше, че с това ще запази последната частица от спомена за жена си, която го беше напуснала преди няколко години.

А всичко започна така добре за тях, когато решиха да потърсят по-добър живот за себе си в чужбина, ставайки част от огромната армия български гастарбайтери по света. Испания се оказа по вкуса им заради топлия климат и работата, с която двамата бързо свикнаха. Хората там бяха усмихнати и дружелюбни. Поне тогава — по онова, тяхното време, когато хората бяха някак повече човеци.

Работеха ден след ден и почти не мислеха за нищо друго. Бореха се с носталгията заедно, съединявайки в свещен съюз спомените си за родината. А за Коледа винаги успяваха да си откраднат седмица-две. Връщаха се в България. Срещаха се с роднини, близки и приятели. Опитваха се да се успокояват, повтаряйки си, че след само още няколко години ще се върнат обратно за постоянно. Ще си купят собствен дом. Ще създадат свои деца. Ще си имат къща някъде в Родопите. Ще бъдат щастливи. После всичко някак се сгромоляса под тежестта на собствените им мечти и на неговото желание да се върнат в България и да започнат да ги превръщат в реалност. Жена му остана там с уговорката да довърши месеца, но така и не се върна повече. Разделиха се завинаги, а той едва не се самоунищожи, докато лекуваше тежкия си развод с алкохола. После осъзна, че не това е начинът, стъпи на краката

си и успя да продължи напред по пътя си. Останаха само спомените. Проклетите спомени, които се блъскаха в решетките на сърцето му и го правеха слаб, самотен и неуверен.

Прозя се. Разтърка очите си с ръце и стана. Направи си едно кафе на старата, обгоряла по краищата кафеварка кубинка и излезе на терасата с цигара в ръка. Януарската сутрин беше ясна и студена. Вятърът леко поклащаше голите клони на дърветата. А уличните лампи се приготвяха да приключват поредната си нощна смяна и да угаснат в заслужена почивка. Очакваше го поредният му дълъг работен ден на волана. Пътници, разписания, курсове „до“ и „от“, ремонтирани отсечки, задръствания, неуредици, агресия и комплексирани простаци на пътя. И все пак харесваше работата си. Някак успяваше да се потопи в нея. Тя беше нещо като спасение за него. Вадеше го от мислите му. Отвличаше вниманието му като политик от наболели обществени проблеми. Той просто караше и караше. Всичко останало се превръщаше в една голяма мъгла, през която смело водеше своя автобус и хората в него, тръгнаха за някъде.

Облече се. Нахлузи зимната си шапка и заключи празния апартамент след себе си. Излезе на улицата и пое към автогарата. Имаше още близо час до първия му курс, но той винаги беше там порано. Разменяше по някоя друга приказка с колегите и диспечерките. Беше начин, по който бягаше от самотата си вкъщи и от усещането, че не е нужен никому.

Тогава чу някъде до себе си слаб звук. Спря се и наостри уши. Приличаше на мяучене, което идваше сякаш изпод земята. Огледа се и видя някаква малка топчица, свита под едно старо зелено рено, на което нечия трепереща ръка беше написала с разкривен грозен почерк „Измий ме!“. Приблужи се и видя безпомощно оранжево улично котенце до една от гумите на френската кола. Настръхнало, мръсно и изплашено, то го гледаше с надежда в красивите си пъстри очи. Той се наведе и протегна ръка, за да го погали. Малкото същество понечи да избяга, но нещо го накара да се откаже от инстинкта си за самосъхранение. То изправи опашчицата си, измяука за „Здравей!“ и подуши протегнатата ръка на шофьора, която вече нежно го милваше по гръбчето. Човекът го взе в ръцете си — беше женско котенце, точно толкова голямо, че да се събере в шепите му.

Разкопча ципа на якето си, усещайки как някаква невидима сила го накара да сложи малката оранжева госпожица на топло в пазвата си. Тя бързо се успокои и започна да мърка.

— Кръщавам те Шепичка — каза сякаш на себе си и на котето шофьорът.

В този момент той вече беше решил. Обърна се назад и закрочи към вкъщи. Спомни си, че има малко мляко в хладилника. Влезе обратно в апартамента. Извади котенцето от якето си и го пусна. А то, водено от неизменното си любопитство, веднага се зае да изучава новата, непозната за него среда. И Шепичка, и шофьорът вече знаеха, че това е нейният нов дом.

Човекът сипа млякото в малка паничка, останала от един сервиз, който бяха получили с жена си за сватбата. После погледна часовника си и каза:

— Шепичка, ще тръгвам! Бъди добро момиче и не прави пакости! Довечера ще се видим!

Котенцето му отговори нещо с очи, докато си играеше с чехъла му на средата на коридора. Шофьорът го погледна с умиление, заключи след себе си и пое към автогарата. На улицата усети чувство, което не беше изпитвал от години. И той не помнеше откога. Бързаше за работата си, за да я свърши. Нямаше търпение да пребори работния си ден и да се прибере вкъщи, защото там някой го чакаше.

БЛАГОДАРНОСТИ

Благодарности

Иванка Стойкова, IX^а

Следващите редове са за всички, с чиято помощ „Автобус за някъде“ се появи на бял свят.

Изказвам специална благодарност на кмета на Община Пазарджик — г-н Тодор Попов, защото той повярва в мен, подкрепи ме и отново ми даде шанс!

Благодаря на г-жа Ива Забуртова и г-жа Диляна Матакиева от неговия екип в Община Пазарджик за безценното съдействие, добронамереността и човещината! За мен те са много важни!

Благодаря на г-н Георги Спасов, когото безкрайно обичам и уважавам и който ме вдъхновява и респектира! Познавам го отдавна и се прекланям пред него като пред човек и автор. Той за трети път успя майсторски да сглоби пъзела от различните по вид и съдържание елементи, които му дадох онзи слънчев студен ранен следобед пред театъра. И направи прекрасен макет на книгата. Обособи я смислово и я раздели на глави. Сподели с мен трудностите и емоциите — като опитен шерп, който за пореден път изкачва планината.

Благодаря Ви, г-н Спасов! За всичко!

Другият човек, който бе замесен в подготовката на „Автобус за някъде“, е моята колежка и приятел — г-жа Жана Цветанова (СУ „Георги Брегов“ гр. Пазарджик). Както на „Побързай“ и „Когато вали“, тя стана коректор и на тази книга. Изглади стърчащите ѝ ръбчета и преподреди някои тухлички в нея, които наивно стърчаха навън.

Жане, прости ми, защото сигурно съм ти досадил с безбройните си мейли и обаждания, с които те бомбардирах последните месеци както вкъщи, така и в много от онези малки и големи междучасия, в които ние даскалите трябва да вършим толкова много неща наведнъж!

Благодаря за добротата ти, за търпението ти, за времето ти, за професионализма и за старанието ти, които ми подари отново и за този проект! Обичам те!

Благодаря на моята духовна сестра Петя Точкова! Тя принадлежи към една особена и изчезваща раса хора, които носят в себе си нещо, дадено им свише — невидим ключ, с който отварят душите, сърцата и умовете на всички хора, а и своите собствени за другите. Щастлив съм, че познавам такъв човек. Щастлив съм, че мога да му бъда приятел. Всъщност, ако продължа в духа на метафората, Петя има не един, а цяла връзка от тези, невидимите, ключове.

Тя беше с мен във всеки един момент, за всичко, за всеки детайл около подготовката, издаването и презентацията на „Автобус за някъде“. Даваше ми с пълни шепи от своята неизчерпаема креативност, позитивизъм и обич. Насърчаваше ме. Съветваше ме. Повтаряше ми да не се предавам, както и „че трудностите съществуват, за да бъдат преодолявани“. Споделяше тревогите и малките радости около книгата. Благодарение на нея автобусът успя да потегли.

Петя, благодаря ти, че те има! Обичам те!

Изказвам специална благодарност на Зорница Янкова и Галя Кошеджийска от „Беллопринт“ гр. Пазарджик, които стоят зад предпечатната подготовка и дизайна, както и на шефа на издателството инж. Войчех Пекаж, който направи огромен жест към мен и книгата!

Чудесна работа, приятели! Благодаря ви!

Благодаря на всички прекрасни млади художници — „бреговски таланти, достойни творци“, които приеха идеята ми и се включиха в този проект със своите красиви илюстрации: Тони Илиева (7. А клас), Мони Атанасова (9. А клас), Гери Пашова (9. А клас), Тери Танкова (9. А клас), Георги Такев (9. А клас), Стела Янкова (9. А клас), Ванчето Стойкова (9. А клас), Катето Котова (9. А клас) Илиян Костадинов (10. А клас) и Ванеса Тонова (11. А клас)!

Благодаря на моята колежка и боен другар, художничката Дияна Николова (СУ „Георги Брегов“ гр. Пазарджик), чийто рисунки също влязоха в този проект! Тя е един невероятен творец и чудесен педагог, с когото много отдавна се разбираме без думи — само с поглед.

Благодаря специално на Катрин Малинова за невероятната корица! Кати, докато съществуват млади и талантливи хора като теб, България ще я има! Сигурен съм в това! Не спирай да твориш изкуството си и да ни радваш с него!

Огромна благодарност на Теодор Димитров (10. А клас), който по невероятно майсторски начин вдъхна живот на някои от текстовете в аудиокнигата.

Теди, благодаря ти за отговорното отношение, безрезервната ти готовност да ми помогнеш и рамото ти, на което се облягам! За мен е чест да бъда твой учител и партньор в клас.

Благодаря на жена ми, която обичам безкрайно на нашия си „гръцки остров“! Тя е моят пръв читател и добронамерен, но взискателен критик. Тя е любовта, нежността, търпението,

толерантността, грижата, вниманието, безрезервната подкрепа, топлата усмивка, без които нямаше да успея!

Валечка! Обичам те!

Благодаря на майка ми, която се надяваше, страхуваше се и се радваше заедно с мен при написването и издаването и на тази книга! Както винаги, беше моя опора и учител по морал, благодарност и уважение. Спомняше си заедно с мен случките и хората, описани в книгата, и ме предупреждаваше да се обличам добре, защото навън е студено и може да настина, пътувайки в автобуса, тръгнал за кой ли път по трасето Пловдив — Пазарджик — Пловдив.

Благодаря на Стоян Георгиев — един страхотен млад човек с огромно сърце и добра душа! Той изработи аудиоформата на книгата и музикалните подложки към нея.

Мило момче, благодаря ти за професионализма, търпението и безкористната подкрепа! Ти си пример за доброта и деликатност, които днес срещаме все по-рядко в живота си.

Благодаря на брат ми и на неговата сива хонда, с която пренесохме книгите, когато вече бяха готови!

Благодаря на всички Вас, които ме насърчавахте и подкрепяхте на живо и през интернет!

С уважение и най-добри чувства — искрено ваш:

Илия Михайлов

Издание:

Автор: Илия Михайлов

Заглавие: Автобус за някъде

Издание: първо

Издател: „Беллопринт“ ООД

Град на издателя: Пазарджик

Година на издаване: 2020

Тип: роман

Националност: българска

Печатница: „Беллопринт“ ООД

Редактор: Георги К. Спасов

Художник: Катрин Малинова

Художник на илюстрациите: Дияна Николова; Ванеса Тонова;
Георги Такев; Гергана Пашова; Иванка Стойкова; Илиян Костадинов;
Катерина Котова; Моника Атанасова; Стела Янкова; Тереса Танкова;
Тони Илиева

Коректор: Жана Цветанова

ISBN: 978-954-684-474-3

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/14222>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.